نازناوی ناشایستە لەسەر خێزان و کاریگەرییە کۆمەڵایەتییەکانی

لەکۆمەڵگەی کوردی و کۆمەڵگەکانی رۆژهەڵاتدا زۆرجار ناوناوبانگ و نازناو(لەقەب) بەتایبەتیش ئەگەر ناقوڵا و ناشایستە و ناخۆش بوو، دەبێتە مایەی بریندابوونی هەستی مرۆڤەکان، خستنە پاڵی ئەو نازناوانە کە رەنگە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو تاکەوەش هەر نەبێت، بەڵکو وەك نازناوێك لەخێزان و بنەماڵەوە بۆی مابێتەوە، ئەم نازناوانە مەرج نییە بەهۆی کاری باشەوە بن، بەڵکو هەندێکیان دەرەنجامی کار و رووداو و بەسەرهاتی خراپەوە بن کە بەڕاستی دەبنە رێگر لەبەردەم ژیانی کۆمەڵایەتی و زۆرجاریش پێکهێنانی خێزان بەتایبەتیش بۆ کچان. لەم راپۆرتە لایەنە کۆمەڵایەتییە خراپەکانی نازناو و ناولێنانی ناشایستە دەخەینەروو، هاوکات بێ تاوانی کچ لەم مەسەلەیەدا روون دەکەینەوە:

(ئاورینگ حەمەفەرەج)ی فەرمانبەر بۆچونی وایە، تاکی کوردی قوربانیدەری ئەو نازناوە هەڵانەن کە هیچ پێوەندییەکی بەکەسێتی ئەو کەسەوە نییە بەتایبەت کچ، زۆرجار پرۆسەی هاوسەرگیری کچ لەسەر ئەو مەسەلەیە هەڵوەشاوەتەوە، لەخێزانێکدا ئەگەر باوك یان دایك یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە کارێکی خراپ ئەنجام بدات، دەبێتە نازناوێکی خراپ، کە هیچ گوناهێکیشی نییە بۆچی دەبێت ببێتە رێگر بۆ کچ یان هەر ئەندامێکی ئەو خێزانە.

(ژیوار جەزا)ی قوتابی زانکۆی سلێمانی، کۆلێژی ئەندازیاری دەڵێت: ئێمە وا دەڕوانین کە ئەگەر کەسێك کارێکی نالەباری کرد، ئیدی ئەمە پەروەردەی خێزانەکەی بەرەو ئەو ئاقارەی بردووە، بەڵام بیرلەوە ناکرێتەوە کە تاك کاتێك لەخێزان دەردەچێت رووبەڕووی شتە جیاوازەکانی دەوروبەر دەبێتەوە و لەژێر کۆنترۆڵی خێزاندا نامێنێت، بۆیە دەکرێت لەژیانی رۆژانەیدا تووشی کارێکی هەڵە و خراپ بێتەوە، ئەمە چ پێوەندییەکی بە خوشك یان برا یان دایك و باوکەوە هەیە، لەکاتێکدا خێزانەکەیان دڵخۆش نین بەو کارە، بۆچی دەبێت ئەوان باجەکەی بدەن.

(ئارام جەمال) وەک رووناکبیر و نووسەر، باس لەبیر تەسکی تاکی کورد دەکات، کە ئەنجامدانی کار دەرهاویشتەی بیرکردنەوە و تێڕوانینی ئەو کەسەیە بۆ کارەکە، نەك پەروەردەو پێگەی خێزانی، لەوکاتەی مرۆڤ کارێك دەکات بیر لە دەرەنجامەکانی ناکاتەوە، لەکاتێکدا خوشکەکەی لەکاتێکی هەستیاردا تووشی ئەو حاڵەتە دەبێتەوە کە بۆچی براکەی ئەو کارە نالەبارەی کردووەو ئێستا کاریگەری لەسەر داهاتوو و ژیانی ئەو دەبێت؟ یاخود بەپێچەوانەوە کچێك هەڵەیەك دەکات، براکەی ببێتە گوناهبار، بۆیە با ئێمە روونتر سەیری دەرەنجامی کارەکان بکەین و پەیوەست نەبین بەناوی بنەماڵەو رەفتارو کەسایەتی ئەو خێزانە، بەڵکو تەنیا خودی کەسێتی ئەو کەسە وەربگرین و قبوڵی بکەین.

(ژیان والی) مامۆستا دەڵێت: وەك خۆم زۆر گرنگی بەناوی بنەماڵە دەدەم، تەنانەت لەژیانی خۆم جێبەجێم کردووە، چونکە ئێمە لەم کۆمەڵگەیەدا دەژین نەك کۆمەڵگەیەکی کراوە کە ئەو نازناو و قسانە قبوڵ نەکەن و بەهەند وەرینەگرن کە لەسەر خێزانی ئەو کەسە هەیە، ئەگەر لەگەڵ کوڕێکدا هاوسەرگیری بکەم کە خێزانەکەیان هەر ئەندامێکیان بێت نازناو یان کارێکیان کردبێت، وەك بۆ نموونە راو و رووت یا دزی یا هەر کارێکی ناشایستە و نابەجێ، ببێتە مۆرکێکی ناشیرین پێیانەوە، چۆن بتوانم ژیانی لەگەڵدا بەسەربەرم، ترسم لەقسە توندەکانی کۆمەڵگەیە، کە هەمیشە بەدواتەوە دەبن و لەداهاتوودا وەك میراتێك بۆ نەوەکان دەمێنێتەوە.

لەبەرامبەر هەموو ئەو بۆچونانەدا لەرووی لێکدانەوە دەروونی و کۆمەڵناسییەکەوە، خاتوو(میهرەبان جەلال) دەڵێت: مرۆڤ کاری هەڵەی لێدەوەشێتەوە، بەو مانایەی ئەگەر کارێکی خراپی بەئەنجام گەیاند مانای ئەوە نییە دوو هێڵی راست و چەپ بەسەر هەموو ژیانی خۆی و خێزانەکەیدا بهێنرێت، بەڵام لەم کۆمەڵگەیەدا تەنانەت ئەگەر باپیرەشی کارێکی کردبێت و بوویێت بە نازناوی ئەو خێزانە، نەوەکانی باجەکەی دەدەن و کاریگەردەبن پێی. مرۆڤ هەمیشە دەگۆڕێت و بەهەڵەکانیدا دەچێتەوە.

زیاتر لەم لایەنەدا کچ دەبنە قوربانیدەر، لەکوردیدا دەڵێن: (دایك ببینە کچ بخوازە) ئەم پەندە راستە، بەڵام ئەگەر دایك خراپ بێت، مەرج نییە کچەکەشی بەو شێوەیە بێت. فراوانتر بیربکەینەوە، پێدەچێت بەهۆی بارودۆخێکەوە دایکی تووشی هەڵەیەك بوویێت، ئیتر ئەمە بوویێتە بەرنامە و کچەکەشی بەهەمان شێوە بێت، لەئێستادا پێوەندییە کۆمەڵایەتییەکان فراوان بوون و تائێستاش هەوڵی خۆ رۆشنبیرکردن دەدات، بۆیە هیچ کەسێك بەرپرس نییە لەکەسێتی کەسانی خێزان و دەوروبەر.

هاوڕێیەتیەک داهاتووی

هەمووکەسێك لەژیانی خۆیدا هەوڵ دەدات کەسێك بکاتە هاوڕێی خۆی کە دڵسۆز و بەئەمەك بێت، لەرۆژگاری ئێستاماندا دۆزینەوەی ئەو کەسە مەحاڵە، چونکە هەمیشە مرۆڤەکان بەگومانەوە لەیەکتر دەڕوانن، گومانی تێدا نییە دەرەنجامە نێگەتیڤەکان وایکردووە ئەو متمانەیە بەرەو کاڵبوونەوە بچێت. ئەوەی لەژیانی (شاخەوان)دا دەیبیستین هیچی کەمترنییە لەژیانی کچێك کەتووشی کاری خراپ دەبێت، چونکە تووشی حاڵەتێکی دەروونی وابووە وەك خۆی دەڵێت چارەسەرکردنی ئەستەمە:

وەرگرتنی لەزانکۆ

شاخەوان، لەکاتێکدا قوتابی پۆلی شەشی ئامادەیی بووە کەسێکی جددی بووە، زانیویەتی چۆن کاتەکانی بۆ خوێندن و خوێندنەوە تەرخان بکات، ئەمەش وایکردووە نمرەیەکی باش بەدەست بهێنێت و لەیەکێك لەکۆلێژەکان وەربگیرێت. خوێندن هەموو ئاواتێکی بووە، بەڵام کە دەگاتە زانکۆ سەرجەم ئاواتەکانی پێچەوانە دەبنەوە، وەك خۆی ئاماژەی پێدەکات هەرگیز چاوەڕێی ئەوە نەبووە کە بۆی هاتۆتە پێش.

شاخەوان دەڵێت: کەچوومە زانکۆ حەزم دەکرد کەسێك هاوڕێم بێت بەمانای وشە هەڵگری وشەی هاوڕێیەتی بێت، یەکەم رۆژی چوونم بۆ زانکۆ لەبەشی تۆمارگەی زانکۆ بەهۆی کارەکەمانەوە کەوتمە قسەکردن لەگەڵ کوڕێکدا کەناوی رزگار بوو، لەدوای گفتوگۆ زانیم لەهەمان ئەو بەشەیە منیش لێی وەرگیراوم، رزگار ئەو کوڕە بوو هەموو ژیانی منی فەوتان.

رزگارپێشتر لەپەیمانگابوو، لەبەرئەوەی لەیەکەمەکان بووە لەزانکۆ وەرگیراوە، کە ئەمەی باس کرد زۆر دڵم پێی خۆش بوو وتم هاوڕێیەتی کەسێکی زیرەك و جددی دەکەم، ئیتر لەورۆژەوە بووینە هاوڕێ و رۆژانە زۆربەی کاتەکانمان بەیەکەوە بەسەر دەبرد، بەلام

قوتابیەک لەناودەبات

رزگار رۆژانە دوای تەواوبوونی وانەکانمان نەدەڕۆیشتەوە هەر لەزانکۆ دەمایەوە، پێم دەوت ئەمە کارێکی باش نییە دەیکەیت، چونکە کاتەکان هەروا بەخۆڕایی دەڕوات. ئەم قسانەی من بێسوود بوو، تارۆژێك بەمنی وت تۆ بۆچی زوو دەڕۆیتەوە؟ رۆژێك لەگەڵمدا بمێنەرەوە بزانە دوای دەوام چەند خۆشترە تا کاتی دەوام!

شاخەوان دەڵێت: وتنی ئەم قسەیە زۆر سەیر بوو، دەمویست بزانم بۆچی خۆشترە؟ لەبەرئەوە بڕیارمدا منیش بمێنمەوە.

مانەوەم لەگەڵ رزگاردا لەکۆلیژ بۆدوای کۆتایهێنانی دەوام:

رۆژێك لەدوای تەواوبوونی وانەکان لەزانکۆ مامەوە، رزگار وتی: شاخەوان تۆزێکی تر هەندێك برادەرم هەیە پێتی دەناسێنم و دوایی دەچینە دەرەوەی زانکۆ!

لەکافتریا دانیشتبووم کە برادەرەکانی هاتن، دوو کچ و کوڕێك بوون، لەدوای یەکترناسین وتیان بابڕۆین، وتم رزگار بۆ کوێ دەچن؟ وتی تۆ وەرە و حەقت نەبێت. منیش لەگەڵیاندا رۆیشتم چووین بۆ پارکی ئازادی، لەوێ زۆرماینەوە تا ئێوارەیەکی درەنگ، زۆر هەستم بەشەرم و دڵەراوکێ دەکرد، چونکە باسی هەندێك بابەتیان دەکرد هەرگیز لەژیانمدا گوێم لێیان نەبووە، پێم وتن دەبێت من بڕۆم زۆر درەنگ بووە.

لەبەرئەوەی لەخێزانەکەماندا هەمیشە لێپرسینەوە هەبووە، باوکم زۆر تووڕە بوو کە تائێستا نەهاتوومەتەوە و لەهەمان کاتدا پرسێکم نەکردووە، پەشیمان بووم لەوەی لەگەڵیاندا رۆیشتم، لای خۆم بڕیارمدا جارێکی دیکە نەچمەوە.

چۆن کەوتمە هەڵەوە

رزگار بۆ رۆژی دوایی پێی وتم شاخەوان پێیت خۆش بوو ئەوکەسانەت ناسی؟ هەست دەکەم تۆ کەسێکی شەرمنیت، پێمخۆشە کەمێك کراوەتر بیت، وتم نا سوپاس حەزم لەو جۆرە کەسانە نییە و پەشیمانم، من ئەمەم وتوو، رزگار: وەڵامی دامەوە و وتی تۆ هەڵە دەکەیت ئەوانە کەسی باشن و دەستی کرد بەوەسفکردنیان، ئەوەندەی تر قەناعەتی پێکردم هاوڕێیەتیان بکەم، ئەمە یەکەم هەنگاوانم بوو بەرەو هەڵدێربوون.

ئیتر لەمەوە وام لێهات لەگەڵ دایك و باوکمدا درۆ بکەم و هەرجارەی شتێکیان پێ بڵێم، چونکە نەمدەتوانی وازیان لێبهێنم، ئەوەشم بەلاوە سەیر بوو لەگەڵ هەمموو ئەو کارە خراپانەی رزگار دەیکردن، کەچی لەخوێندندا زۆرباش بوو، بەڵام من تەواو دواکەوتووم و کۆنترۆڵی خۆمم لەدەستدا. رۆژانە دوای دەوام لەگەڵ یەکێك لەهاوڕێ کچەکانمدا دەچووەمە دەرەوە بۆ ئەو شوێنەی خۆمان پێمان خۆش بوایە. فێری چەندین کاری خراپیان کردم، تاکار گەیشتە مەی خواردنەوە و جگەرەکێشان.

باوکم رۆژێك لێم تووڕە بوو وتی بۆنی جگەرەت لێدێت، سوێندم بۆ خوارد جگەرەم نەکێشاوە، هەرچەندە ئەوکاتە جگەرەکێشێکی تەواو بووم، ئەوەی پێی دەوترێت شەرم لەنێوان من و رزگار و هاوڕێکانماندا نەما، ئەمە زیاتر وایلێکردم بەرەو کاری خراپتر بەڕێت، تەنانەت شەوێك لەماڵێك دەهاتمەوە، توانای رۆیشتنم نەمابوو، بۆیە لەسەر شەقامەکە کەوتم و نەمتوانی هەڵبستمەوە، کاتژمێر ٣:٣٠ی شەو بوو ئەگەرچی شەوێکی سارد بوو، لەو کاتەیە پۆلیس بەشەقامەکاندا دەڕۆیشتن، کە منیان بینی یەکسەر هاتنە لام و لەگەڵ خۆیاندا بردیانم بۆ مەرکەز و دەستیان کرد بەلێپرسینەوە لێم، کە زانیان توانای قسەکردنیشم نەماوە وازیان لێم هێنا تا رۆژبۆوە، بۆ بەیانی پرسیاریان لێکردم کە ئیش و کارم چییە؟

منیش بەوردی هەمموو شتێکم بۆ باس کردن، دەموت بەڵکو کەسێك هەبێت یارمەتیم بدات و لەم کارە خراپانە رزگارم بکات. وتی تۆ ناتوانیت بڕۆیت تا باوکت نەهێنیت، چونکە تۆ خەواڵو بوویت کە گیراویت، دەبێت وەلی ئەمرت بێت ئینجا دەتوانین بەرت بدەین، منیش هەمموو گیانم دەلەرزی چۆن بە باوکم بڵێم؟ چونکە درۆم لەگەڵدا کردبوو، پێم وتبوو دەچم بۆ ماڵی هاوڕێیەکم راپۆرتمان هەیە لەوێ پێکەوە دەینووسین. ئێستا پێی بڵێم گیراوم دەبێت چیم پێ بڵێت؟ نەمدەزانی چارەیەك چۆن بدۆزمەوە؟ بەڵام دانم نا بەخۆمدا و تەلەفۆنم بۆ کرد.

هەرگیز ئەوەم بیرناچێتەوە چۆن لێم تووڕە بوو کە چی دەکەم لە سجن؟ هات بۆلام لەشەرما نەمدەتوانی تەنانەت سەریش بەرز بکەمەوە، زۆر پەشیمان بووم لەوەی چۆن خۆم و باوکیشم خستە ئەم حاڵەتە ناخۆشەوە، لەدوای وەرگرتنی کەفالەت بەریاندام، لەدواییدا داوای لێبوردنێکی زۆرم لەباوکم کرد تا لێمخۆش بێت و لەماڵەوەش باسی نەکات، چونکە توانای شەرمەزاربوونم نەبوو.

ئیتر لەو رۆژەوە هاوڕێیەتی رزگارم نەکردو تەنانەت لەلاشی باسم نەکرد ئەو شەوە چیم بەسەرهاتووە و چۆن گیراوم، هەرئەوەندەم پێ وت ئیتر لەمڕۆوە هاوڕێیەتی یەکتر ناکەین،چونکە ناتوانین سوود بەیەکتر بگەیەنین.

کە بیردەکەمەوە چۆن کەوتمە ئەو هەڵە گەورەیە لەژیانمدا، هەمیشە لەناخەوە خەفەتی پێ دەخۆم و تەواو وێرانی کردووم، ناتوانم بۆ چرکە ساتێکیش لەبیر خۆمی بەرمەوە.

رووخساری جوان و بوونی پارە خۆشبەختی دروستدەکات؟

جوانـــی و دەوڵەمەنـــدی زۆرجـــار بوونەتە بنەمایەکی سەرەکی بۆ هاوسەرگیریی، چونکە زۆرێك لەکچـــان ئاواتەخوازن كـــوڕان ئەم دوو خاڵەیان تێدا هەبێت، ئەگەر ئەو دوو داواکارییەیان بۆنەهێننەجێ، ئەوا بە نەخێر وەڵامیان دەدەنەوە. ئـــەو جۆرە کچانـــە پێیانوایە کە خۆشـــبەختی لەپارە و رووخســـاری جواندایـــە. لێرەوە دەکرێت بپرسین بۆچی کچان هەمیشە بەدوای کوڕێکدا دەگەڕێن کـــە یەکێك لـــەو دوو داواکارییەیان تێدابێت و گرنگی بەلایەنی رۆشنبیری نادەن؟ ئایا کوڕانیش بەهەمان شـــێوە بیردەکەنەوە؟ لەم ئانـــەدا تاچەند هەردوو رەگـــەز توانیویانە لەو هەڵبژاردنەیاندا خۆشبەختی دەستەبەربکەن؟ بۆ وەرگرتنی بۆچونی هەردوو رەگەز، لەسەر ئەم تەوەرە ئەم راپۆرتەمان سازکرد...

(گەشـــاو عباس) وەك قوتابییەکی زانکۆی گەشەپێدانی مرۆیی، جۆری بیرکردنەوەی کچانی نێو زانکۆمان بۆ بەیان بکات و لە پێوەند بەم باســـەوە دەڵێت: لەناو زانکۆدا ئەوەی گرنگە لای کچان ئەوەیە دەبێت ئەو کوڕەی وەك(دۆستێك ـ کەپڵێك) هەڵیدەبژێرێت، لەرووخساردا جوان و سەرنجڕاکێش بێت و لەباری ئابووریشـــدا خـــاوەن ئابوورییەکی بەرز بێت، ئەمـــەش بۆ هەمـــوو کـــەس رێناکەوێت، بەڵام کوڕانیش ئەوە بەهەند وەردەگرن کە کچان جوان و دیار بن، نموونەی ئەو کەسانە

لەدوای هاوسەرگیریەکەدا دەرکەوتووە کە تاچەند لێکتێگەیشتن و خۆشەویستی لەنێوانیاندا هەیە و توانیویانە ببنە نموونەی خێزانی بەختەوەر.

لەبەرامبەر بۆچوونەکەی (گەشاو) دا، (کاردۆ عومەر)یش وەك قوتابی زانکۆ، باس لەوە دەکات کە: لەزانکۆ و پەیمانگاکاندا، کچان زۆر گرنگی بەکوڕی جوان و بەتایبەت خاوەن سەروەت و سامان دەدەن، هەمیشە ئەو کوڕانە زیاتر لەلایەن کچانەوە هاوڕێیەتی دەکرێن، هەرچەندە کوڕانیش ئەوە دەزانن کە کچان لەبەر جوانی یاخود دەوڵەمەندییە خۆیان لێنزیك دەکەنەوە، گرنگی بەکوڕێك نادەن کە رۆشنبیر یاخود زیرەك بێت، بەڵام لەبەرئەوەی کچ زیاتر سەرنجڕاکێشترە تا کوڕ، بۆیە زۆرجار ئەو کوڕانەی کە جوانن بەهەمان شێوە بەدوای کچی جواندا دەگەڕێن و پەسەندیان دەکەن.

بۆچوونەکان چ هی کچان بێ و چ کوڕانیش بێ لەمەڕ ئەم پرسە جیاوازن، هەر بۆیە (ژینۆ والی) پێچەوانەی هەردوو قوتابی (گەشاو و کاردۆ)ئاماژە بۆ ئەوە دەکات کە: مەرج نییە هەموو کچێك گرنگی بەجوانی و دەوڵەمەندی کوڕ بدات، بەپێچەوانەوە هەندێك کچ بیرکردنەوەیان جیاوازە و خۆشەویستی و بوونی متمانە لەنێوانیاندا خاڵێکی جەوهەرییە و پشتی پێدەبەستن، لەسەرەتای هاوسەرگیریدا کچان وەك نەریتێك داوای ئاڵتون و ماڵی جیا دەکەن، بەڵام هاوکات داوای ئەوەیان لێدەکەن کە دڵپیس و رەزیل نەبن، کەواتە ئەوە دەزانن کە خۆشبەختی لەرووخسارو پارەدانییە و تەنانەت بەشێوەیەکی رەها ناتوانێت دروستشیان بکات.

دەڵێن کاسەی پڕ ئاشتی ماڵە، ئەم پەندە (شۆخان عەبدوڵڵا)بۆ پاڵپشتی قسەکانی خۆی دەیهێنێتەوە و پێیوایە: ئەو خێزانانەی دەوڵەمەندن زیاتر خۆشبەخترن لەخێزانە هەژارەکان، چونکە بەدەست نەبوونیەوە گیرۆدە نەبوون و گرفتەکانی ژیان نارەحەتیان ناکات، بەڵام خێزانە هەژارەکان زۆرجار لەبەر گرفت و ناخۆشییەکان بیر لەژیانی خۆیان ناکەنەوە، تەنانەت بەویستی خۆیان خواردن ناخۆن و پۆشاکی جوان ناکرن، بۆیە کچانیش هەوڵ دەدەن شوو بەکوڕی دەوڵەمەند بکەن، ئینجا ئەگەر جوانیش بێت باشترە. زۆرێك لەکچی جوان دەبینین شووی بەکەسێك کردووە کە وەك خۆی نییە و هاوکوفی ئەو نییە، بەڵام لەبەرئەوەی سەروەت و سامانی هەیە، قبوڵی دەکات.

توێژەرانی کۆمەڵایەتی ئاماژە بۆئەوە دەکەن کە لەئێستادا لەهاوسەرگیریدا وەك مۆدێلێکی لێهاتووە کە دەبێت لانی کەم کوڕان ماڵێکی باش و ئاڵتونێکی زۆر بۆ کچان بکەن، بەبێ ئەوەی هەست بەوە بکەن کە ئەگەر توانای دارایی باش نەبێت چۆن دەتوانێت لەدواییدا ژیانێکی ئاسوودە فەراهەم بکات، لەگەڵ ئەمانەشدا مەرج نییە هەموو کچێك بەوشێوەیە بێت، بەڵکو گرنگی بەلایەنی رۆشنبیری و ئاکاری کوڕەکە دەدات و هەوڵدەدات لەکاتی پێکەوەنانی خێزانەکەیاندا هاوکارێکی باش بێت، چونکە تێدەگات لەوەی کە لەدواییدا ئەوە خۆیانن تووشی کێشەی دارایی دەبنەوە و ناتوانن بەئاسوودەیی بژین.

ئەم بیرکردنەوانە لەکەسێکەوە بۆ کەسێکی دیکە دەگۆڕێت، ئەوەی کە گرنگە ئاماژەی پێبکرێت ئەوەیە کە لایەنی رەوشت و ئاستی رۆشنبیری و هۆشیاری بکرێتە پێوەر بۆ هاوسەرگیری، نەك لایەنی مادده و رووخسار، چونکە بەتێپەڕبوونی کات جوانی رووخسار بەرەو گۆڕان و شێوان و تێکچوون دەچێت و پێدەچێت سەروەت و سامانیش بەردەوام نەبێت، ئەوەی دەمێنێتەوە خۆشەویستی و راستگۆیی و جوانییەکانی دیکەی ژیانی نێوان ئەو دوو کەسەیە، بۆیە گرنگە بەبیرکردنەوەیەکەی دیکە لەم مەسەلەیە بڕوانین و بیر لەداهاتوو بکەینەوە.

چۆن مامەڵە لەگەڵ کەسێکدا بکەین کە ناکۆک بین؟

چۆپی کەمال، فەرمانبەر لەوەزارەتی رۆشنبیری باس لەوە دەکات، بەهۆی کارەکەیەوە زۆرجار بەریەککەوتنی لەگەڵ ئەوکەسانەدایە کە خوشی ناوێن و حەزناکات کاریان لەگەڵدا بکات، بۆ راپەڕاندنی کارەکانی ناچارە ئەو پێوەندیە بەردەوام بێت، چۆپی دەڵێت: هەریەك لەمرۆڤەکان بەجۆرێکی تایبەت بیردەکەنەوە، ئەمە وا دەکات بیرکردنەوە و رەفتاری بەرامبەرمان بەدڵ نەبێت، بۆیە ئەو جۆرە رەفتارانەش بێزارمان دەکات.

بۆچوونەکان جیاوازدەبن ئەگەر کارەکانمان لەچوارچێوەیەکی سنووردارردا نەبێت، بۆ نموونە دراوسێکانمان تا چەند بەریەککەوتنەکانمان لەخواستی خۆماندایە:

سەروەر نورەدین، مامۆستای بنەڕەتی دەڵێت: بەبۆچونی من کەسێك جێگەی نارەحەتیە بۆمان ئەگەر راستەوخۆ کارمان لەگەڵدا بکات، بەڵام دراوسێیەکانمان ئەگەر چی زۆر نزیکیش بێت ئەوەندەی کاریگەری نابێت، چونکە دەتوانین پێوەندیە کۆمەڵایەتییەکانی لەگەڵدا بپچڕێنین، بەڵام لەکارکردندا کاریگەری لەسەر دەرەنجامەکانی کارەکاندا هەیە. پێوەندی کۆمەڵایەتی ئەوەندە زەحمەتە کە لاوازبێت و بپچڕێت، لەوە زیاتر بترازێت جێگەی خۆی ناگرێتەوە.

لەخێزانەکانیشدا بەهەمان شێوە پێدەچێت دووان لەئەندامانی خێزان ناکۆك بن و حەز لەبەریەککەوتنی یەکتر ناکەن، بەڵام ئایا چۆن دەتوانن پێکەوە لەژێر سەقفی خێزانێکدا کۆببنەوە، لەم لایەنەشەوە، پارێزەر (شنۆ توانا) دەڵێت: ژیانی خێزانی کوردی گۆڕانکاری زۆری بەسەردا هاتووە، ژیان بەرەو ئاڵۆزی و پشێوی رۆیشتووە هەر ئەمە وایکردووە کە قبوڵکردنی رای ئەندامێکی خێزان ئاسان نییە، دەبێتە هۆی دروستبوونی دەمەقاڵێ و ناخۆشی، بینیومانە چەندین ئەندامی خێزان توڕەیی خۆیان بەکوشتنی یەکتر دەربڕیوە ئەمە لەسنووری خۆشەنەویستن و بێزاری دەرچووە، بەڵام لەوکاتەی لەفەرمانگەیەکدا دوو کەس یەکتریان خۆش ناوێت، تەنیا کار رادەپەڕێنن ناچارنین بەریەککەوتنەکەیان بۆ پتەوبوونی پێوەندی کۆمەڵایەتی و روحی بێت وەك ئەوەی لەناو خێزاندا هەیە. دەبێت رێز لەیەکتریش بگرن ئەگەرچی بەلاشیانەوە ئاسان نەبێت.

مامۆستا ئەکرەم سالح، دەڵێت: پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکان لەشوینێکەوە بۆ شوێنێکی دیکە دەگۆڕێت، بۆ نموونە من وەك مامۆستایەك ئەگەر لەگەڵ بەڕێوەبەرەکەمدا یەکترمان خۆشنەوێت ئاساییە، بەڵام قوتابیەك منی خۆشنەوێت و بێزاربێت لەبینین و وانەوتنەوەمدا، ئەوا کاریگەری لەسەر فێربوون و وەرگرتنی زانیارییەکاندا دەبێت، لەهەمان کاتدا پێدەچێت من هەست بەوەش ناکەم کام لە قوتابیەکان منی خۆش ناوێت، لەم حاڵەتانەدا

تەنیا کاریگەری لەسەر یەك لایەن دەبێت، بەڵام لەفەرمانگەیەکدا ئەمە جیاوازترە کاریگەری لەسەر راپەڕاندنی کاری فەرمانبەران و هاووڵاتیان دەبێت.

لەرووی دەروونیەوە پچڕاندنی پێوەندیە کۆمەڵایەتیەکان کاریگەریان لەسەر لایەنی دەروونی هەیە لەکاتێکدا ناچاربیت قبوڵی هەموو ئەو بەریەك کەوتنانە بکەیت لەگەڵ کەسی بەرامبەردا کە روودەدات، بۆ خوێندنەوەی ئەم حاڵەتە دەروونناس (دلێر مەجید) دەڵێت:

حاڵەتێکی دەروونی خراپ لەناو تاکی کوردا دروستبووە زۆر بەکەمی کەسی بەرامبەری قبوڵە، بۆیە دەبینین بە سادەترین وشەی بەرامبەر هەڵچوون روودەدات، یاخود هەوڵ ئەدەن ئازاری دەروونی یەکتر بدەن، ئەم ئازاردانە راستەوخۆ کاریگەری لەسەر لایەنی دەروونی هەردوولا هەیە، بەتێپەڕبوونی کات پێوەندییەکانیان بەرەو لاوازبوون دەچێت.

کاریگەریە خراپەکان لەکاتی راپەڕاندنی کارەکان دروست دەبێت، لەو کاتەی ناچارن کە پێکەوە کارێك بکەن، لەوە قورستریش یەکێکیان لەلای خۆیەوە بێزاربێت لەکەسی بەرامبەر و حەز لەرەفتار و گفتوگۆی لەگەڵیدا نەکات.

بۆئەوەی زاڵ بین بەسەر دەروونماندا دەبێت هەوڵ بدەین کەمتر ئەو کەسانە ببینین کە پێوەندیمان باش نییە یاخود حەز لەتێکەڵاوبوونی ناکەین، بەڵام لەهەموو حاڵەتەکان قورستر ئەوەیە ئەگەر دوو هاوسەر بێزاربن یان یەکتریان خۆشنەوێت لەبەر مناڵ ناچاربن پێکەوە بژین، ئەمجۆرە حاڵەتانە ناراستەوخۆ کاریگەری لەسەر لایەنی دەروونی هەردوولا و تەنانەت مناڵەکانیشیان هەیە.

دەکرێت ئەگەر لەگەڵ کەسێکدا پێوەندیمان باش نییە یان حەز لەتیکەڵاوبوونی ناکەین بەجۆرێکی دیکە رەفتار بکەین، واتە هەوڵ بدەین ئەو ناکۆکی و رقەی لەدڵماندا هەیە لەبیرخۆمانی بەرینەوە و لایەنە جوانەکانی یەکتر بدۆزینەوە نەوەك بەدوای کەموکوڕی یەکتردا بگەڕێین تا زیاتر لەیەکتر بێزار و ناکۆك بین.

هەریەك لەئێمە لەژیانی رۆژانەماندا رووبەڕووی کەسانێك دەبینەوە کە مەرج نییە خۆشمان بوێن یاخود بگونجێین لەگەڵیاندا، بۆ نموونە دراوسێیەك یان کەسێك لەشوێنی کارەکانماندا، تەنانەت لەخێزانەکانماندا، لەهەمان کاتدا ناچارین رەفتار و مامەڵەیان لەگەڵدا بکەین، بۆیە تووشی رووبەڕووبونەوەی ناخوش دەبینەوە، بەڵام چۆن زیرەکانە بتوانین ئەو مامەڵەیە بەدروستی ئەنجام بدەین بەبێ ئەوەی هەستی پێبکات، لەکاتێکدا ئەگەر ناکۆکیش بوونی هەبێت. بۆئەوەی بزانین هۆکارەکان چین وا دەکات تەنیا کارەکان رادەپەڕێندرێن و هیچ پێوەندییەکی روحی لەنێوانیاندا نییە.

بەسەرهاتی ئەو کچەی کەبەهۆی ناز هەڵگرت

بەسەرهاتی ئەمجارەمان زۆر جیاوازە لەهەموو بەسەرهاتەکانی تر، چونکە هەموو ئەو کەسانەی کە جارەکانی تر ژیانیانم وەك بەسەرهاتێك دەگێڕایەوە، هەموو هۆکاری تووشبوونیان بەکێشەکان هەژاری بوو، بەڵام بەسەرهاتی تارا بەهۆی ناز هەڵگرتنی دایك و باوکی و دەستبڵاویەوە بووە.

(تارا) لەخێزانێکدا دەژیا کە هەموو پێداویستییەکانی ژیانی بۆدابینکرابوو، هەر لەسامانی زۆر و داهاتێکی گونجاو تا نازانم چی دیکە، جگە لەمەش (تارا) نازی زۆر لە رادەبەدەر دەدرایە. نازهەڵگرتنی تارا گەیشتبووە ئەوەی کەهەموو جۆرە ئارەزووەکانی بۆ دابین بکرێت، دایك و باوك و خوشك و براکانی زۆر نازیان هەڵدەگرت و هەر داواکارییەکی هەبووایە بۆیان جێبەجێدەکرد، کاتێك کە چووە کۆلێژ لەلایەن باوکییەوە ئۆتۆمبیلێکی بۆکڕدرا کەبووە هۆی لەناوچوون و ئاوابوونی خۆری تەمەنی.

تارا هەموو بەیانیەك وەك گشت قوتابیانی هاوتەمەنی بۆ خوێندن رووی دەکردە کۆلێژ و سەرنجی هەموو کوڕەکانی هاوپۆلی خۆی راکێشابوو، هەم لەبەر جوانی لەش و لارەکەی و جلوبەرگە مۆدێرنەکانی و هەم لەبەر ئۆتۆمبێلە نایابەکەی و هاوکاری کردنی تارا بۆئەو سواڵکەر و هەژارانەی بەردەم دەرگای کۆلێژ. سەرەڕای ئەوەی تارا بەهۆی نازهەڵگرتنی ماڵەوەیان کردبوویە کچێکی لووت بەرز و خۆبەزلزان. ئەم هۆکارانە هەموویان وایکردبوو کەزۆربەی کچان و کوڕانی زانکۆ ئیرەیی پێببەن و زۆربەیان لەخۆیانەوە رقیان لێدەبۆوە، زۆربەی کچەکان حەزیان لێینەدەکرد یان نەیاندەویست هاوڕێیەتی بکەن، خۆیان بەدوور دەگرت لێی.

(ئەیوب) کوڕێکی هاوپۆلی تارا بوو لەخێزانێکی هەژار و کەمدەرامەت بوو، بەڵام سەرەڕای ئەوەی کە هەژار بوو ئەو هەمیشە بەدوای کاری سێکسی و رابواردن و ئاڵوودەی خواردنەوە کهولییەکان بوو. هەمیشە قەرزدارو سەرلێشیواو بوو. تابڵێی گەنجێکی گەندەڵ و بێکەڵکبوو. مرخی لە تارا خۆشکردبوو تەماحی لە ئۆتۆمبێل و سامانەکەیان بوو. بەردەوام هەوڵیدەدا خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە تا لەئەنجامدا توانی بەهۆی کچێکەوە کە هاوپۆلی هەردووکیان بوو توانی وردە وردە خۆی لە(تارا) نزیك بکاتەوە، تاتوانی خۆی بکاتە برادەری و خۆی زۆر لێنزیك بکاتەوە، لەبەر ئەوەی تارا برادەری کەمبوو زۆربەی قوتابییەکان حەزیان لێنەدەکرد، ناچار بوو برادەرایەتی ئەم کوڕە گێرەشێوێنە بکات.

(ئەیوب) بەجۆرێك خۆی لێنزیکردەوە کەبتوانێت دەست بەسەر ژیانی کچێکی سەرمایەدار بگرێت بۆ ئەوەی پارەی رابواردن و خواردنەوەکانی خۆی پێدابین بکات. هەموو بەیانیەك لەرێگای رادەوستاو تاوەکو تارا دەگەیشت و شوێنی ئۆتۆمبێلەکەی بۆدەگرت. هەمیشە زۆر بایەخی پێدەدا. تارا وەك کچێکی تازەپێگەیشتوو کە لەخێزانێکدا گەورە بووە کەباوك و دایکی دەوڵەمەند بوون و زۆر بایەخیان پێداوە،

ـــنی بێسنووری دایک و باوکیەوە خۆی کـــوشت

حەزی لێبوو لەناو زانکۆشـــدا کەسـێك هەبێت بەو جـــۆرە بگرە زیاتریش بایەخی پێبدات وەك خزمەتچیەك بەدواوەی بێت. ڕۆژانە لەکاتی ڕێســـتەکاندا لەناو کۆلێژ (ئەیـــوب)وەك پاســـەوانێکی تارا خۆی پیشـــان دەدا و هاوکاری دەکرد. کتێبەکان و سەرجەم شتوومەکەکانی بۆ هەڵدەگرت تا دەگەیشـــتە نزیـــك ئۆتۆمبێلەکەی و تەنانـــەت هەندێکجار دەرگاکەشـــی بۆ دەکردەوە، تالە ئەنجامـــدا تارا بەجۆرێك هۆگری بوو نەیدەتوانی وازی لێبهێنێت. بەبەردەوامی بەیەوەکە کاتیان دەبردەســـەر و دەچوونـــە دەرەوە. ڕۆژ لـــەدوای ڕۆژ هەموو خەڵك بـــە پێوەندیەکەیانیان زانی، (ئەیـــوب) توانی وەهـــا متمانەی تارا بەلای خۆیدا رابکێشـــێت تالە ئەنجامدا چیرۆکێکی خۆشەویســـتی لەنێوان تاراو ئەیوبدا دروستبوو کە بەجۆریك تارا وازی لـــە ناوبانگی خێزانەکەی هێنابوو هەموو شتێکی دەکرد بۆ ئەوەی (ئەیوب) رازی بکات. زۆربەی جـــارەکان پارەی دەدایەو تەنانەت هەندێکجار زێڕەکانی خۆشـــی دەدایە ئەیوب و تا لەئەنجامدا شـــەیتان بەتـــەواوی زەفـــەری پێبـــردن و کەوتنە کاری سێکسی ناشەرعی و دوای چەند مانگێك تارا دووگیان بوو. ئەیوبیش ئەم هەلەی قۆستەوە بۆ ئەوەی بتوانێت هەموو مەرامە گلاوەکانی لەســـەر حسابی تارا جێبەجێبکات. تارا بـــۆ ئەوەی رزگاری بێت لەم کێشەیە بە هەموو شتەکان رازی بوو تەنانەت زێـــڕ و پارەکەش هەمووی پێشکەشـــکرد و تەنانـــەت ناچاربـــوو ئۆتۆمبێلەکەشی بفرۆشـــێت و پارەکەی بدات بە ئەیوب.

لەئەنجامـــدا ئەیـــوب هەمـــوو ئاواتە گڵاوەکانی خۆی هێنایە دی و هەرچیەکی دەویست کردی، پارەو پولی کچێکی لووت بەرزی نەزانی بۆ خۆی برد، ئەمجارەیان کە زانی تارا هیچ پارەی بەدەستەوە ناماوە بیداتێ بۆیە وێنەو گرتە سێکسییەکانی نێوانی خۆی و تارای بە ئامێری مۆبایل لەناو برادەرە کەم ڕەوشتەکانیدا بڵاوکردەوە و بەتەواوی ئابـــڕووی کچەی برد. تارا کاتێك بەمەی زانی، ئیتر بۆی دەرکەوت کە ئەو هەموو تەمەنی بەهەڵەدا چووبوو ئەو متمانە زۆرەی کە ئەم بەکەســـێکی نادیار بەستبووی گەورەترین زیانی لێدا. ئەو کوڕەی ئەم وایدەزانی خۆشـــیدەوێت تەنیا ئەمی لەبەر پارەو ســـەروەت سامان دەویســـت و ئەمیش لە بەردەم کۆمەڵگە تاوانبارە، چونکە بەداخەوە ئافرەت هەمیشە دەبێت باجی هەڵەکانی بدات و هەمیشـــە ئافرەتان سزا دەدرێن، بەڵام پیاو هەرگیز ســـزا نادرێت. ئەمە لەلایەك لەلایەکی تر ئەم ئێســـتا پەردەی کچێنی هەڵوەریەوەو وێنەی لەناو ئامێری زۆربەی هەرزەکارە سەرلێشێواوەکانی ئەم کۆمەڵگەیەدا هەیە، بۆیـــە تارا دنیـــای لەبەرچاو ڕەش بوو و ئێوارەیەکیان وەك هەندێ کچی تری ئەم شـــارەی کە ئێمەی تیایدا دەژین لەترسی قسەو توانجی خەڵك و لەترسی سزادانی کۆمەڵگە بە بڕێك نەوت خۆی سووتاندو کۆتایی بە مۆمی تەمەنی هێنا.

ئەو کچەی کە بەڕێوەبەرەکەی تەماعی تێ کردبوو!

مرۆڤ کاتێك ناچار دەبێ بڕیارێکی قورس بدات، حەتمەن هۆکارێکی راســتەوخۆ و پاڵنەرێکی بەهێز لەپشــت ئەو بڕیارەوە دەبێت، ئەگینا کەسێك بڕیار بدات واز لە وەزیفە بێنێ، وەك ئەوەی (لەیلا) کردی، ئایا هەر لە خۆڕا و بە هۆیەکی بچووکەوە ئەم کارە دەکات؟؟ بێگومان وەڵامەکەشــی نەخێرە، دە کەوایە با بزانین چ بارودۆخێك بوو وای لە (لەیلا) کرد ئەو بڕیارە بدات. ئەم ریپۆرتاژە گێڕانەوەی بەسەرهاتی وەزیفی ئافرەتێکە کە فشاری زۆر و تەماحی بەرپرسەکەی وای لێدەکات بڕیار بدات چیتر نەچێتەوە بەلای وەزیفەدا. هەر لە سەرەتاشەوە جڵەوی گێڕانەوە دەدەینە دەست کچێکی هاوڕێی خۆی بە ناوی (هێڤی) و دواتر (لەیلا) خۆشی بەشێکی بەسەرهاتەکەیمان بۆ دەگێڕێتەوە. جا با بزانین کێشەی ئەو چی بوو؟؟

سەرەتای دامەزراندن

وەرز بەهارێکــی فێنك و رەنگین دەبێ (لەیلا) یەکەم رۆژی بوو لە فەرمانگەکەی دەوام بکات، بەر لەوەی بچێتە دەوامەکەی لە دڵی خۆیــدا دەیوت: دەبێ خۆم زۆر قەشــەنگ و جوان بکەم. با لە یەکەم رۆژەوە رەخنــەم لێنەگرن، ئەوە فەرمانگەیە و خەڵك قسە دەکات. دەمێك لە بەردەم ئاوێنەکە خەریکــی خۆی بوو. کە تەواو بوو ناوی خوای لێهێنا رۆیشت. کاتێك وەك فەرمانبەرێکــی تازە گەیشــتە فەرمانگەکەی یەکــەم کەســێك لە فەرمانبەرەکان کــە چاوی پێیکە و ت (هێڤی) بــو و . (هێڤی) کــە دیقەتــی دایە، لەجێی خۆیەوە چاوی ئەبڵق بوو. لە دڵی خۆیدا وتی: چما خودا مرۆڤی ئەوها جوانیشی دروست کردووە؟! (هێڤی) ئەو ساتانە بەمجۆرە دەیگێڕێتەوە و دەڵێ: یەکەم جار کە پێی نایە ناو فەرمانگەکەمان چاوم پێیکەوت. بەڕاستیش زۆر سەرنجڕاکێش بوو، سەرەتاش وامزانی خاوەن مامەڵەیە ئیشێکی کەوتۆتە لامــان، حەزم دەکرد ئیشــەکەی بکەوێتە لای من بۆی بکەم. کە هاتە ژوورەوە بە رێکەوت بــەرەو رووی من هات و دوای سڵاو کردن پرســیاری لە من کرد و وتی: بەڕێوەبەری گشــتی لە کام ژوورە؟ منیش وتم: کارت پێیەتی؟ وتی: لێرە دامەزراوم و فەرمانی دامەزراندنەکەمی پێنیشان دەدەم. وتــم: بەدوامدا وەرە. ئیــدی خۆم لەگەڵی چووم. بردمە ژووری بەڕێوەبەری گشتی. بە خۆم هاتمە دەرەوە. نزیکەی نیو کاتژمێر لە ژووری بەڕێوەبەری گشــتی گیر بوو. مــن دەمزانی هۆی گیر بوونەکەی جەنابی بەڕێوەبەری گشــتییە و جوانی ئەم شۆخە سەرنجی ر ا کێشــا و ە ئە گینــا خــۆ

پێناســاندن ئەوەندەی دەوێ؟؟ ئینجا هاتە دەرەوە. مــن هەر لە نزیك ژووری بەڕێوەبەر ڕاوەستابووم. چاوێكی بەملاو بەولادا گێڕا و دووبارە منی بەدی کردەوە و هاتەوە لای من. پاش ئەوەی خۆی پێناساندم، سوپاسی کردم و شــوێنی کارکردنی خۆی هەر وەك بەڕێوەبەر پێی وتبوو. بەڕێکەوت ژوورەکەی تەنیشتم دەرچوو، کە سەر بە هۆبەکەی من بوو. ئەو ڕۆژە (لەیلا) دڵی زۆر خۆش بوو، بەرادەیەك هەر کەسێ بیدیتبایە بەڕوونی ئەو خۆشیی و گەشــییەی لە ڕووخساریدا بەدیدەکرد. من بەرپرسی بەشەکەی ئەویش بووم، ئەو ژوورەی کە ئەو دەبوایە کاری تێدا بکات فەرمانبەرێکی پیاوی لێبوو کە ناوی (دڵشــاد) بوو، من دەمزانی چەند ژنانییە و چەنــد حەزی لێیــە ژن و کچ لە دەور و خولیدا بن. بۆیە پێشبینیم دەکرد بە چوونی (لەیلا) بۆ ئەو ژوورە لە ڕۆژانی دواتر کێشە پەیدا ببێت. (لەیلا)م بانگی ژوورەکەم کرد کارەکەیم پێڕاسپارد و ئاگاداریشم کردەوە کە تا پێیدەکرێــت تەنیا خەریکی کاری خۆی بێت و وریای قســە و قســەڵۆك و شــتی وا بێــت. دوو هەفتە بەســەر دامەزراندنی (لەیــلا)دا ڕەتببوو و نێــوان من و (لەیلا) زۆر خۆش و بەهێــز بوو. (لەیلا) لەو ماوە کورتەدا زۆر هۆگری من ببوو، هەردووکمان وەك دوو خوشــك لەگەڵ یەك مامەڵەمان دەکرد. کچێکی ئیشــکەر و چاپووك بوو، حەزمەدکرد بەبێ سەر ئێشە خەریکی ئیشی خۆی بێت. لەم ماوەیەدا هەســتم هەندێك نارەحەتە. دواتر بۆم دەرکەوت کە لە دەست (دڵشاد) وەڕس ببوو، بۆیە ڕۆژێك پێیوتم کە حەز دەکات لە شوێنی خۆی نەمێنێت و بێتە ژوورەکەی من کار بــکات. منیش پێموت داواکارییەك بەرز بکەوە لە سەری ڕازی دەبم و بەرزی دەکەمەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی. ڕۆژی دواتــر داواکاریەکەیم بەرز کردەوە بۆ بەڕێوەبەری گشتی، دوای چەند خولەکێك بەڕێوەبــەری گشــتی بانگــی کردە لای خۆی. لەوێ دیار بوو کێشــەکەی لێپرسی بوو، ئەویش وتبووی وەرە خۆم سزای دەدەم. پێشــی وتبوو وەرە نووســینگەکەی من و پاش ماوەیەکی تر دەتکەمــە بەڕێوەبەری نووســینگە. کە لەلای بەڕێوەبەری گشتی هاتەوە دڵــی زۆر خۆش بوو. وتم: ها چی بووە وا بەکەیفی؟ وتی: چۆن بەکەیف نەبم بەڕێوەبەری گشــتی داوای لێکردم بچمە نووســینگەکەی ئەو. وتم: بەخوا پێمباش نییــە بچییە ئەوێ. وتی بــۆ؟ وتم دوایی بۆت دەردەکەوێت.

کارکردن لە نووسینگەی بەرپرس

(هێڤی) بەردەوام دەبێ لە گێڕانەوەکەی و دەڵێ: سێ چوار ڕۆژی پێچوو (لەیلا) هیچ کێشــەیەکی وەهای نەبوو. بووە دوو هەفتە، نیوەڕۆیــەك (لەیلا) هاتە لام و بەپێکەنینەوە وتی (هێڤی) وەرە کچێ قســەیەکی خۆشت بــۆ بگێڕمەوە. وتم: خێرە، دەی بزانم چییە؟ وتی: ئەوێ ڕۆژێ بەڕێوەبەر بانگی کردمە ژوورەوە و وتــی دەرگاکــە داخە و هەندێ قســەی تایبەتیت لەگەڵ دەکــەم. منیش سەرم سووڕما و دەرگاکەمم داخست. وتی: دەمەوێ ئەو قســانەی کە دەیکەم لە بەینی خۆمــان بێ و کــەس پێینەزانێتــەوە. وتی لەڕاســتیدا بەو ماوە کەمەی کە تۆم ناسیوە گەلێ شــتی باشی تۆم بۆ دەرکەوتووە. من ڕاستە تۆزێك لە تۆ گەورەترم، بەڵام ئەزموونم لــە تۆ زیاترە باوەڕ دەکــەم ئەو بڕیارەی کە داومــە ڕازی بیــت لەســەری زۆر قازانج دەکەی. وتم بڕیاری چی؟ وتی: بڕیارم داوە بێمە داخوازیت. منیش ســەرم لە بڕیارەکەی ســووڕما، چۆن پیاوێکی چل ساڵە داوا لە کچێکی بیستودوو ســاڵەیی دەکات شووی پێبکات. وتم مامۆســتا زۆر سوپاست دەکەم کە جێگــەی متمانە و ڕێزی تــۆم، بەڵام ناتوانــم داوایەکەت قبووڵ بکەم. کە وام پێ وت ڕەنگی تێکچوو، ڕەتکردنەوەی داواکەی زۆر پێناخــۆش بوو. هەر چۆنێك بێت ئیزنی دام بچمە دەرەوە.

کێشەکانی (لەیلا) زۆرتر دەبن

(هێڤــی) بەبڕیارێکــی وەزاری لــەو فەرمانگەیــە دەگوێزرێتەوە بۆ شــوێنێکی دیکــە و ئیدی ئاگای لە (لەیلا) نامێنێت. با لێرەوە گوێ لــە (لەیلا) خۆی بگرین و بزانین بەســەرهاتی ئەو لەگەڵ بەڕێوەبەرە گشــتییەکەی بەچی گەیشت. (لەیلا) بەم شێوەیە باسی خۆی کرد و وتی: دوای ئەوەی داواکــەی بەڕێوەبەری گشــتیم ڕەتکردەوە، لە ڕۆژی دواتــرەوە جەنابی بەڕێوەبەر بەبێ بایەخەوە مامەڵــەی لەگەڵدا دەکردم، بەڵام هیچ جۆرە فشارێکی تری لێنەدەکردم. پێشتر پاداشــتی جۆراوجۆری بۆ دەنووسیم کەچی ئەوانەی هەمووی لێبڕیم. منیش دەنگم نەکرد و هیچ بەسەرخۆمدا نەدەهێنا. ئینجا کە دیتی ئەوانە ســوودیان نییە ئەمجارە، پاداشتی لە جارانیش زیاتر بۆ دەنووسیمەوە. چەند جارێك پاش دەوام هێشــتمیەوە و پاشــان پاداشتی بەقەد نیوەی مووچەکەمــی بۆم دەبڕیەوە. هێشــتنەوەی پــاش دەوام چەنــد جارێکی تریش دووبارە بۆوە. ڕۆژێکیان کە پاش دەوام مابووینەوە. وتی وەرە لە ژوورەکەی من کار بکە. منیش نەمزانی مەبەستێکی هەیە. لە ژوورەکەی ئەو مامەوە و ئەو کارانەم دەکرد کە ئەو داوای کردبوو. ئینجا دوای تەواوبوونی کارەکەی وتی: (لەیلا) دانیشــە کارم پێتە. وتم: فەرموو کاری چیت پێمە من دەرەنگی ماڵەوەم، ســەرەڕای وەزیفــەی خۆم کاری زیاتریشــم پێدەکەی. ئیدی کۆمەڵێك شتی لەو بابەتەم وت. وتــی: ئەگەر حەز بکەی لەمڕۆوە ناهێڵم یــەك کاری زیادە بکەی و پاداشتیشت زیاتر بۆ دەبڕمەوە. بەو مەرجەی بە داواکارییەکانی من ڕازی بیت. وتم: من ناتوانم شــوو بە تۆ بکەم تەمەنمان لەیەکەوە زۆر دوورە. وتی: ئێ باشــە بەبێ شوو کردن بێت. با بەنهێنی بێ شــوو کردنەکە. پاشان کە زانی هــەر ڕازی نابم وتی با پێوەندیمان بەیەکەوە هەبێت و کەسیش پێینەزانێ. پاش ئەو قســەیە بووە مشــتومڕمان بە توورەیی هاتمــە دەرەوە و فەرمانگەم بەجێهێشــت. ڕۆژی دواتر نەچوومە دەوام. پاش دوو ڕۆژ نــاردی بە شــوێنما و چوومە ژوورەکەی و وتی ئــەوەی لە نێوانماندا ڕوویدا با لە نێوان خۆماندا بێ و کەس پێی نەزانێت. بەمجۆرە شــتەکەمان بە نهێنی هێشتەوە. دە ڕۆژێکی بەســەر داچوو دووبارە دەســتی پێکردەوە. ئەمجــارە هەر لــە ژوورەکــەی خۆی کە خەریکــی کاری فەرمانگە بووم هەر هێندەم زانی دەرگای ژوورەکەی داخســت و دوای ماوەیەك کە غافڵ ببووم، لە پڕ لە پشتەوەڕا پڕی دامێ و تووند بەخۆیەوەی کوشــیم و کەوتە ماچ کردنم تا خۆم لە دەستی دەرهێنا خەریك بوو بخنکێم، پەرداخێکی شووشــە لە ســەر مێزەکەی بەردەمم بوو، دەستم دایە و لە تەپڵی ســەریم دا. کە چــاوم بەم دیمەنە کەوت یەکســەر دەرپەڕیمە دەرەوە. بەڕاکردن بــەرەو دەرگای دەرەوە غــارم دا. تەنیا مام حوسێنی پاســەوان لە ناو فەرمانگە بوو کە چــاوی پێمکەوت وەها شــڵەژاوم و لە من زیاتریش کەســێك لە فەرمانگە نییە واقی وڕما و وتی ها کچــم چیبووە، ئەوە تۆ تا ئێســتا لە ناو فەرمانگە بەم درەنگە وەختەوە چیتدەکرد؟ گوتم خەریکی کاری خۆم بووم و هیچ دەنگم نەکرد و ڕۆیشــتم. بەیانی کە چوومەوە فەرمانگە کەس بە مەســەلەکەی نەزانیبوو ئەویش هیچ قسەی نەکرد و ڕۆژی دواتر نووسراوێکم نووسی و داوای واز هێنانم کرد و چوومەوە ماڵەوە و وازم لە فەرمانگە هێنا. پاش مانگێك لەم ڕووداوە ئەندازیارێك هاتە داوام و خوا کردییە نســیب و شووم کرد و ببڕای ببڕ جارێکی تر نەچوومەوە ســەر وەزیفە.

ئەگەر تەماشا بکەین لەدێر زەمانەوە پیاوان و کۆمەڵگە بەگشتی حەزیان لەکوڕ بووە، ئەوەتا لەلای عەرەبەکان بەر لەهاتنی ئایینی ئیسلام کچانیان زیندە بەچاڵکردووە و لەلای زۆر لەنەتەوەو خێڵەکان ڕێز بۆ کچ دادنەنراوە.

خودای گەورە ئەگەر منداڵبدات کوڕ بێت یان کچ وەك خەڵاتێك لەلایەن کۆمەڵگەوە تەماشا دەکرێت، بەڵام دەبێ ئەوەش بزانین زۆربەی کۆمەڵگە باوکسالارییەکانی ڕۆژهەڵات حەزدەکەن کوڕیان ببێت نەك کچ، چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن، ڕەنکە بۆ ئەمەش هەندێك بیروبۆچوون و هەندێك بیروباوەڕی تایبەتی هەبێت.

ئەگەر کوڕم ببێت، ئەوا هاوسەرەکەم زیاتر منی خۆش دەوێت، ئەمە باوەڕی خاتوو هاژەیە. ناوبراو وای دەبینی بوونی کوڕ لەناو یەك ماڵدا بوون و یەکپارچەیی ئەو ماڵە بەهێز دەکات و ناهێڵێت ئەو ماڵە تووشی لێکترازان و لەبەر یەك هەڵوەشان بێت، بۆیە

ئامادەکردنی: دیارسالار

بۆچی خێزانەکان حەزیان لەکوڕە؟

هەموومان حەزدەکەین کە کوڕمان ببێت، نــەك کچ. ئەگینــا وەك خۆمان دەزانین هەردووکیـــان پیرۆزن چ کوڕبێت چ کچ، بەڵام کۆمەڵگە کوڕی پێ خۆشترە.

خاتوو نیان ئەحمەد بوونی کوڕ بۆ ئەوە دەگەڕێنێتەوە کە ئەگــەر ماڵێك کوڕیان بێــت یان کچیان ببێت، ئەوا ئازادن، بەڵام بەشێوەیەکی گشتی پیاوان زیاتر حەزیان لەکوڕە، نــەك کچ. لەبەر ئــەوە ئێمەش حەزمان لێیە ببین بە دایکی کوڕان.

ئەگەر کوڕ نەبێت هاوســەرەکەم تەڵاقم دەدات، ئەمە قســەی خاتوونێکی تەمەن بیست و پێنج ســاڵان بوو وەك ئاماژەی پێدا کە ئەگەر کوڕ نەبێت هاوســەرەکەی ئەینێرێتەوە بۆ ماڵی باوکی، چونکە ئەم بەڵێنی پێداوە کە کوڕیــان ببێت و لەبەر ئەوەی کە تائێستا هەر کچیان بووە، ئیتر ئەمجارەیان دەبێت کوڕبێت.

خاتــوو گوڵاڵە ئەســعەد وای دەبینی ئەگەر بەویســتی ئافــرەت خۆی بێت، حــەزدەکات کــە کچی هەبێــت، بەڵام کۆمەڵگە بوون کوڕی فەرزدەکات، چونکە دایك حەزدەکات کەســێك هەبێت یامەتی بدات نەك لەبەر ئــەوەش کە کچان زیاتر هاوکاری دایکیــان دەکەن، بەڵام کۆمەڵگەی باوکســالاری زیاتر پیــرۆزی دەداتە کوڕان بۆیە ئافرەتیش ناچارە بۆ لەبەبەر چاوگرتنی کۆمەڵگە بیەوێت کە کوڕی هەبێت.

دکتۆرە بیلاڤ وەك پزیشکێکی ئافرەتان ئاماژەی بەوەدا کە لەڕووی تەندروستییەوە ئافرەت هیچ رۆڵێــك نابینێت لەوەی کە کوڕی ببێت یان کچ، چونکە لەئەنجامی یەکگرتنی کرۆمۆســۆمەکان روودەدەن، بەڵام کۆمەڵگەی ئێمە چونکە تەقلیدی و خێڵەکیــە، تەنیــا تاوانەکە دەخاتە پاڵ ئافرەتەکە.

خاتــوو شــەپۆل وەك توێژەرێکــی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بەوەدا پێویســتە هەموومان ئەوە بزانین کە بوونی کوڕ یان کچ هەردووکیــان منداڵن خودای گەورە پێمان دەبەخشــێت، بەڵام بوونی کوڕ کە زۆر پیــرۆزی دراوەتــێ دەگەڕێتەوە بۆ نەبوونی وشیاری تاکەکان کە نەیانتوانیوە خۆیان رۆشنبیر بکەن، هەر لەسەر نەریتی خێڵەکی مــاون، چونکە نەریتی خێڵەکی پیرۆزی دەداتە کــوڕان، نەك کچ. بۆیە ئافرەتــان ناچارن کە کوڕیــان ببێت بۆ ئەوەی لای هاوســەرەکەیان و کۆمەڵگە خۆشەویست بن.

خاتوو هێرۆ حاجی اســماعیل کەئێستا دایکی کوڕێکە ناوبــراو وای دەبینی کە کوڕ بۆ کۆمەڵگای ئێمە زۆر پێویســتە بۆ یە هەموو دایکان خــەو بەوەوە دەبینن کــە کوڕیان ببێــت لەجیاتی کچ چونکە کچ لەناو کۆمەڵگای ئێمەدا هیچ جۆرە نۆرمێکی کۆمەڵایەتی گرنگی نیەو تەنیا وەك هاوڵاتی پلە دوو تەماشا دەکرێت بۆ هەموومان کاتێــك کەدەزانین کە دەبیــن بەدایکی کــوڕان زۆر دلخۆشدەبین بەپیچەوانەوە کاتێك کەدەبین بەدایکی کچــان خــەم دامان دەگرێت.

خاتوو بەناز حەسەن عەلی کە ئێســتا دایکی دووکچــە رای پیچەوانــەی هەبــوو بــەوەی کەکــوڕو هەردووکیان مرۆڤــن دیاریەکن لەلای خودای گەورەو میهرەبانەوە، ئەگەر منداڵەکەی کەدەتبێت کوڕبێت یان کچ ئەوا هەریەکەیان خۆشیەکی تایبەتی خۆی هەیە ئەگەر کوڕبێت دەبێتە پشــت وپەنا ئەگەرکچیش بێت هاوکاریمان دەکات بەهەرحاڵ هەردووکیان

وەك خەڵاتێــك لەلایەن خودای گەورەو پیمان بەخشــراون، بەڵام ئەوجیاوازیە ی کەهەیــە بۆبوونی کوڕ یــان کچ لەلایەن کۆمەڵگاوە دروستکراوە چونکە کوڕلەلایەن کۆمەڵگاوە بەهێز وتواناوە تەماشا دەکرێت بەڵام کچ بە رەگەزێکی ناسك بیهێز.

بەڵام دەبێت ئەوەش بزانین کە زۆربەی کۆمەڵگاکانــی مرۆڤایەتــی بەتایبەتی کۆمەڵــگا باوکســالاریەکانی رۆهەڵات حەزدەکــەن کوڕیان ببێت نەك کچ چونکە کوڕ بەپیرۆزتر تەماشا دەکەن .

بوونی کوڕبۆ نۆرمە کۆمەڵا یەتیەکان دەگێڕێتــەوە ئەمەباوەڕی خاتــوو نیهال ئەحمــەدە کەناوبــراو ئامــاژەی بەوەدا کەزیاتر لەناو کۆمەڵــگا رۆژهەلاتیەکان وبەتایبەتــی کۆمەڵــگای کــوردەواری کورپیــرۆزی خۆی هەیــە لەبەر ئەوەی کەئەم کۆمەڵگایانــە حەزدەکەن خاوەنی هێزبن و هەمیشــە بەهێزە باس لەشتەکان بکەن چونکە کۆمەڵگای ئێمە کارتێکراوە بەکۆمەڵگای عەرەبی کەکۆمەڵگایەکی خێللەکی بــووە بەدرێژای مێژوو تەنانەت عەرەبکان بەر لەهاتنــی ئاینی پیرۆزی ئیســلام کچیان زیندەبەچاڵدەکرد و هیچ ریزێکیان بۆکچان دادەنەدا بۆیە ئەم نەریتە لەئەنجامــی هاوســێیەتی وتیکەڵاوبوون تیکەڵ بەئێمەش بووە .

ئەگەر کورم نەبێت ئەوا هاوســەرەکەم تەلاقــم دەدا، ئەمەبــاوەڕی خاتوو هەناو ئەحمەدە کەئێستا چاوەڕوانی کۆرپەلەیکی کورە،ناوبــراو وای دەبینی بوونی کۆربۆ ئافرەت زۆرباشە رۆلی ئەو ئافرەتە لەناو ماڵدا بەهێز دەکات لەلایەکی ترەوە ئەگەر ماڵێك کوریانبێت تەبای لەناو ئەوماڵەدا دروست دەبێت ئەوکۆرپەلە کورە یەکپارچەی ئەو ماڵە بەهێز دەکات ناهێڵێت تووشــی لیکترازان بێت بۆ هەموو مان حەزدەکەین کەکورمانبێت .

نیوەڕۆی لێدەهات نەخۆشــخانە بەرەو چۆڵبــوون دەچــوو، هەموو پزیشــك و کارمەندانــی نەخۆشــخانە کارەکانیان بەجێدەهێشت و دەڕۆیشتنەوە بەرەو ماڵ، نەخۆشــەکانیش لە چاوەڕێی رەحمەتی خــودای گــەورە و تاکو تەنیــا بوون و هاوکارەکانیان نەیاندەزانی کاتێك کە باری تەندروستی نەخۆشەکەیان تێك دەچوو روو لەکۆێ بکەن و هانایان بۆکێ بەرن، ئەمە بەسەرهاتی نەخۆشێك و هاوکارەکەیەتی لە یەکێك لە نەخۆشــخانەکانی شــاری هەولێردا بردیانەسەر.

ئێوارەیەکیان دایکی ســۆلین تووشی نەخۆشیەکی کوشــندەهات و روویانکردە هەمــوو نەخۆشــخانە تایبەتییەکانــی شــاری هەولێر، بەڵام لــە هیچکامیان شوێنێکیان بۆ حەوانەوەی نەخۆشەکەیان دەســت نەکەوت لەبەر ئــەوە روویانکردە نەخۆشخانەیەکی حکومی و ناچار لەوێ خەواندیان، چەند رۆژێك لەو نەخۆشخانەیە لەبەشی فریاکەوتنی خێرا مانەوە، بەڵام دواتر ناچاریان کردن کە رووبکەنە یەکێك لەنهۆمــە بەرزەکانی ناو نەخۆشــخانە، ئەمانیش وەك هەموو نەخۆشەکان روویان کردە یەکێك لەو قاوشانەی کەتەنیا بەناو بەنەخۆشــخانە هەژماردەکرێــت، بەڵکو هیــچ جــۆرە نۆرمێك و پرانســیپێکی نەخۆشــخانەی تیــادا نەبــوو. لێرەوە کارەساتێکی غەمگیناوی بۆ هاوکاری نەخۆشەکە دەستی پێکرد کاتێك کە دایکی باری تەندروستی تێکدەچوو ناچار دەبوو داوا بکات کە پزیشــکی ئێشــکگر بێت بۆ چارەسەری، بەڵام پزیشکی ئێشکگر هیچ ســەردانێکی نەدەکــردن و بەهیچ شــێوەیەك لەهیچ کام لەنەخۆشــەکانی نەدەپرسیەوە، هەر لەدوای کاتژمێر (٢)ی نیوەڕۆوە پزیشــکی ئێشکگر دەچوو خۆی لــە ژووری تایبــەت بەخۆیاندا دەنووســت یان تەماشــای تەلەفیزیۆنە تایبەیەکــەی خۆی دەکــرد، بەهەرحاڵ دەرگای دادەخست بەرووی نەخۆشەکاندا و کەس فریای دایکی سۆلین نەدەکەوت کاتێك کە باری تەندروســتی تێکدەچوو، بەڕاســتی رۆژگارێکــی ناخۆش بوو، سۆلین چاوەڕێی فریادڕەسێکی خەیاڵی بــووە وەك ئــەو فریادڕەســە وەهمیەی کەلەنــاو لەفلیمەکانــدا پەیــدا دەبێت کەســێکی نوقوم بوو لەناو ئاودا رزگار بــکات، تۆبڵێی لەجیهانــدا ئەم هەموو زانا بلیمــەت و بەناوبانگەی ئەوروپا و رۆژهەڵاتی ئاسیا کە هەوڵدەدەن ئاژەڵێك

بەسەرهاتی نەخۆشێک

یان زیندەوەرێکی ورد لەمردن رزگار بکەن، هەوڵنادەن فریای نەخۆشێك بکەون لە وڵاتێکی جیهانی سێیەمدا کە چاوەڕێی ئەوەیە چارەسەرێکی سەرەتایی بۆبکەن و لە مەرگ رزگاری بکەن، بەڵام ئەمە روونادات لەبەر ئەوەی کەزیندەوەریان گیاندارێکن کە لە ئەورووپا دەژین و لەرووی تەندروستیەوە زۆر زیاتر جێگەی بایەخدەبێت لە مرۆڤێك کە لە وڵاتیکی جیهانی سێیەمدا ژیان دەباتە سەر، چونکە ئەو بارە ماددییەی کە ئەمڕۆ کۆمەڵگەی ئێمەی هەژاندووە وای لەهەموو کەسێك کردووە کە بەهانای نەخۆشێکەوە نەچێت کەپێویستی بە چارەسەرە.

کە شەو دادەهات هۆڵی نەخۆشخانەکە تەواو کپ دەبوو، بەجۆرێك کەس نەدەما و دەنگ و ژاوەژاوی رۆژ هەمووی هێور دەبۆوە تاوە ناتاوێك نەخۆشێك گیانی دەبەخشی و خێرا وەك ئەوەی بەکتریایەك بێت هەر زوو لەنەخۆشخانەکە رەوانەی دەرەوە دەکراو دەنێردرا بۆمزگەوتەکان بۆئەوەی تەرمەکەی بشۆن و رەوانەی سەر قەبرانی شار بکرێ تا لەوێوە رەوانەی جیهانێکی نوێ دەکرێت کە تائێستا کەس نازانێت چۆنە ئەژین و چۆن ناژین.

دایکی سۆلین رۆژ لەدوای رۆژ باری تەندروستی بەرەو خراپبوون دەچوو تەنانەت کار گەیشتە ئەوەی کەهەموو پزیشکەکان بەمردوو حسابی بۆبکەن، بەڵام ئەمجارەشیان نەمرد هاتەوە ناو دنیای مرۆڤایەتی، بەڵام پاش ماوەیەك بەیانییەك لەپڕێکدا باری تەندروستی تێکچوو، ئەوەبوو هەرچی پزیشکی ناو ئەمشارەهەیە گەڕان، کەسیان ئامادەنەبوون بیبینن و چارەسەری خێرای بۆ بکەن، هەموو پزیشکەکان ئەوەندە نەخۆشیان بۆ نووسرابوو کەسیان ئامادەنەبوون چارەسەری بکەن، تەنانەت پزیشکی سۆنارەکە ئامادەنەبوو تەماشای ئامێری سۆنارەکە بکات لەکاتی ئەنجامدانی کارەکەیدا، هیچ جۆرە زانیاریەکی نەدا لەئەنجامدا نەخۆشەکەیان رەوانەی لای ئەویتر دەکرد، ئەمە بێجگە لەقەرەباڵغی ئێوارانی شەقامی پزیشکانی هەولێر کەبووە هۆی بێزاربوونی نەخۆشەکە تا لەئەنجامدا کاتژمێر دەی شەو کۆچی دوایی کرد. ئەمە بەسەرهاتنێکی غەمگینایی بوو کە لەشارەکەماندا روویدا.

ئەو کچەی کە نەمانی باوک

خوێنەری ئازیز ئەم بەسەرهاتە ڕووداوێکی ڕاستەقینەیە کە لە شاری هەولێر ڕوویداوە، وەک ئامۆژگارییەک بۆتان باس دەکەین و ئەو کچە ناوێکی خوازراومان بۆ هەڵبژارد تاوەکو نەناسرێتەوە.

ئا:دیار سالار

من لەخێزانێکدا دەژیام لەگەڵ باوکم و دایکم و دووخوشکم و برایەکمدا، باوکمان پیشەی کاسب و دایکیشم مامۆستابوو، باری ئابووریمان زۆر باش بوو، چونکە باوکمان داهاتێکی باشی دەست دەکەوت کە ژیانێکی باشی بۆهەمموومان دابین کردبوو، تابڵێی ڕۆژگارێکی خۆشمان دەبردەسەر و ڕۆژانە باوکمان دەیبردینە شوێنە گشتییەکان و ئێمەش هەمموومان فێری دەستبڵاوییەکی زۆر ببووین کە پارەمان زۆر بەبێ بەرنامە سەرف دەکرد.

ڕۆژێك لەڕۆژان کاتێك کە لەقۆناغی یەکەمی کۆلێژ بووم، باوکم تووشی نەخۆشییەکی کوشندەبوو کە توانای کارکردنی نەماو زۆربەی داهاتەکەشی خەرجکرد بۆچارەسەر کردنی و تەنانەت دوکانەکەشی فرۆشت و قەرزی زۆری کرد بەمەبەستی چارەسەرکردنی، بەڵام بێسوود بوو تا لەئەنجامدا دووساڵ لەمەوبەر کۆچی دوایی کرد، دوای نەمانی باوکم ناچاربووم کە واز لە خوێندن بهێنم بۆئەوەی ئەو قەرزانەی کەلەسەرمان بوو پڕی بکەمەوە و بتوانم ژیان و گوزەرانی خێزانەکەم دابین بکەم، بەهۆی برادەرێکی باوکمەوە کارێکم دۆزیەوە لەیەکێك لە کۆمپانیاکاندا بومە سکرتێرەی بەڕێوەبەری کۆمپانیاکە توانیم لەمکارەدا تاڕاددەیەك باری ئابووری خێزانەکەمان باش بکەم و خزمەتێك بە خوشەکانم و برا بچکۆلانەکەم بکەم، بەڵام لێرەوە گرفتێکی تر ڕووبەڕوومان بۆوە، ئەویش قسەو قسەلۆکی خەڵکی بوو کە تیل و توانجیان تێدەگرتین و گاڵتەیان بەمن و دایکم دەکرد لەبەر ئەوەی کە باوکمان سەرمایەداربووە ئێستا کچەکەی وازی لە خوێندن هێناوەو کاردەکات، بۆیە دایکیشم داوای لەمن کرد واز لەکارەکەم بهێنم، ئەوەبوو وازم لەکارەکەم هێناو دوای ماوەیەك یەکێك لەبرادەرەکانی باوکم هات داوای منی کرد بۆ کوڕەکەی کە ئەگەر من شووی پێبکەم، ئەوا ئەو ماڵی باوکم بەخێودەکات و منیش یەکسەر ڕازی بووم و چوومە قەفەزی هاوسەرگیرییەوە، بەڵام خۆزگە قەد ڕازی نەبوومایە، چونکە هاوسەرگیری نەبوو، بەڵکو مامەڵەیان لەگەڵ مندا وەك خزمەتکارێکی ئەسیوبی وابوو، هاوسەرەکەم ڕۆژانە پێی دەوتم کە منیان وەك

گوڵان

کۆمەڵایەتی

ـــى وێڵ و سەرگەردانی کرد

کارەکەرێك راگرتـــووە نەك وەك ژنێك، هەمـــووکاری ماڵەکەیان پێدەکـــردم بێجگە لەوەی کە رۆژانە لێـــی دەدام و وەك ئاژەڵێکی دەستەمۆ مامەڵەی لەگەڵ دەکردم، دەبوو هەتا نیوەشەو چاوەڕێی بکەم و نابێت بخەوم هەتا دەگەڕێتـــەوە، ئەویش درەنگانی شەو بەسەرخۆشی دەگەڕایەوە بۆ ماڵەوە، تەنانـــەت کاتێـــك کەدەرگام لـــێ دەکردەوە ئەوەنـــدە دڕندەبـــوو دەمی بەقسەی ناشـــرین دەکردەوە و بەسەرخۆشـــی لێی دەدام و ئـــازاری زۆری دەدام، تەنانەت بۆی دەستنیشـــانکردبووم دەمتوانی لە حەفتەیکدا تەنیا یەك جار سەردانی ماڵـــی باوکم بکـــەم و دەبوایە ئێـــواران نان بۆخۆی و ســـەرجەم برادەرەکانـــی ئامادەبکەم، تالەئەنجامدا ناچاربـــووم هەڵهاتم و روومکردە ئەم جێگەیـــە کەهەندێك کەس بە لەشفرۆشـــم دەزانێت، ئێســـتا چاوەڕێم رۆژێك لەرۆژان لەو دڕندەیە رزگارم بێت.

من وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی لەم بەسەرهاتە راستەقینەیەدا چەن ئامۆژگارییەکم هەیە.

١ـ مرۆڤ نابێت دەســـتبڵاو بێت، دەبێـــت کاتێك کە پارەمان زیادبوو پاشەکەوتی بکەین بۆ رۆژانی رەش.

٢ـ نابێـــت کاتێك لەشـــوێنێك دا ئافرەتێك کاردەکات کۆمەڵگـــە تیل و توانجی لێبـــدات، ئەگەر تیل و تولانجی لێدا، نابێت ئەو بەسەر خۆی بهێنێت، بەڵکو دەبێت خۆڕاگربێت.

٣ـ هاوسەرگیری گرنگترین و نایابترین پرۆسەیە لە ژیانی تاکدا، بۆیە دەبێت زور بەوردی هەنگاوی بۆ هەڵبنێین.

ئینتەرنێت وکێشەو گیرو گرفتەکانیان

ئینتەرنێت یەکێکە لە ئامێرە تەکنۆلۆژییەکان کەئەمڕۆ لــە گشــت پارچەکانــی جیهانــدا لەئەنجامــی شۆڕشــی تەکنۆلۆژیدا بڵاو بۆتەوە.

بێگومان لە ڕۆژگاری ئەمڕۆماندا ئینتەرنێت وەک گشــت پارچەکانی جیهان دا لە هەرێمی کوردستاندا بڵاو بۆتەوە و ژمارەیەکی زۆر لە لاوان بەشێوەیەکی زۆر سەرنج ڕاکێشانە ئاڵــوودەی ئینتەرنێت بوون، تەنانەت هەندێک لە لاوان ناتوانن بۆماوەیەکی کەمیش لێی دووربکەونەوە، گەلێگ دەرئەنجامی ئیجابی و سلبی هەیە، شایەنی وتنە ئەوەی ئەرکی سەرەکی منە لەم ڕیپۆرتاژەدا ئاماژە بەوەبدەم کە تاچەند ئینتەرنێت کێشــەو گیروگرفتی بۆ کچان دروست کردووە لەکاتی چاتکردندا:

ئا: دیار سالار

سەرەتا خاتوو شنۆ، کوڕانی بەوە تاوانبارکرد کە دەبنە هۆی ئەوەی کە ئینتەرنێت بەلایەنی خراپــدا بەکاربێت لەبەر ئــەوەی کەچەندین جــار کــوڕان لەکاتــی چاتکردنــدا داوای وێنەیان لێکردووە و ناوبــراو ئاماژەی بەوەدا کە کوڕیك ماوەی دووســاڵ چاتی لەگەڵدا کــردووە بەڵێنی پێداوە کە دەبێتە هاوســەری و قسەی ســۆزداری لەگەڵ کردووە تەنانەت داوای وێنەی لێکردووە، بەڵام دواتر وێنەکانی لە نــاو ئینتەرنێتدا لەنــاو ماڵپەڕەکاندا بڵاو کردەوە کەئەمەش کارێکی ناشایستەیەو دوورە لەبەهاکانــی مرۆڤایەتــی و تەنانەت دوورە لە هەموو بەهاکانــی مرۆڤایەتی کەئەمەش لەلای زۆربەی کوڕەکاندا شتێکی ئاساییە کە وێنەی کچان بڵاوبکەنەوە.

هێــرۆ حەســەن وای دەبینــی کەئەو کوڕانــەی ئەوکارە دەکەن

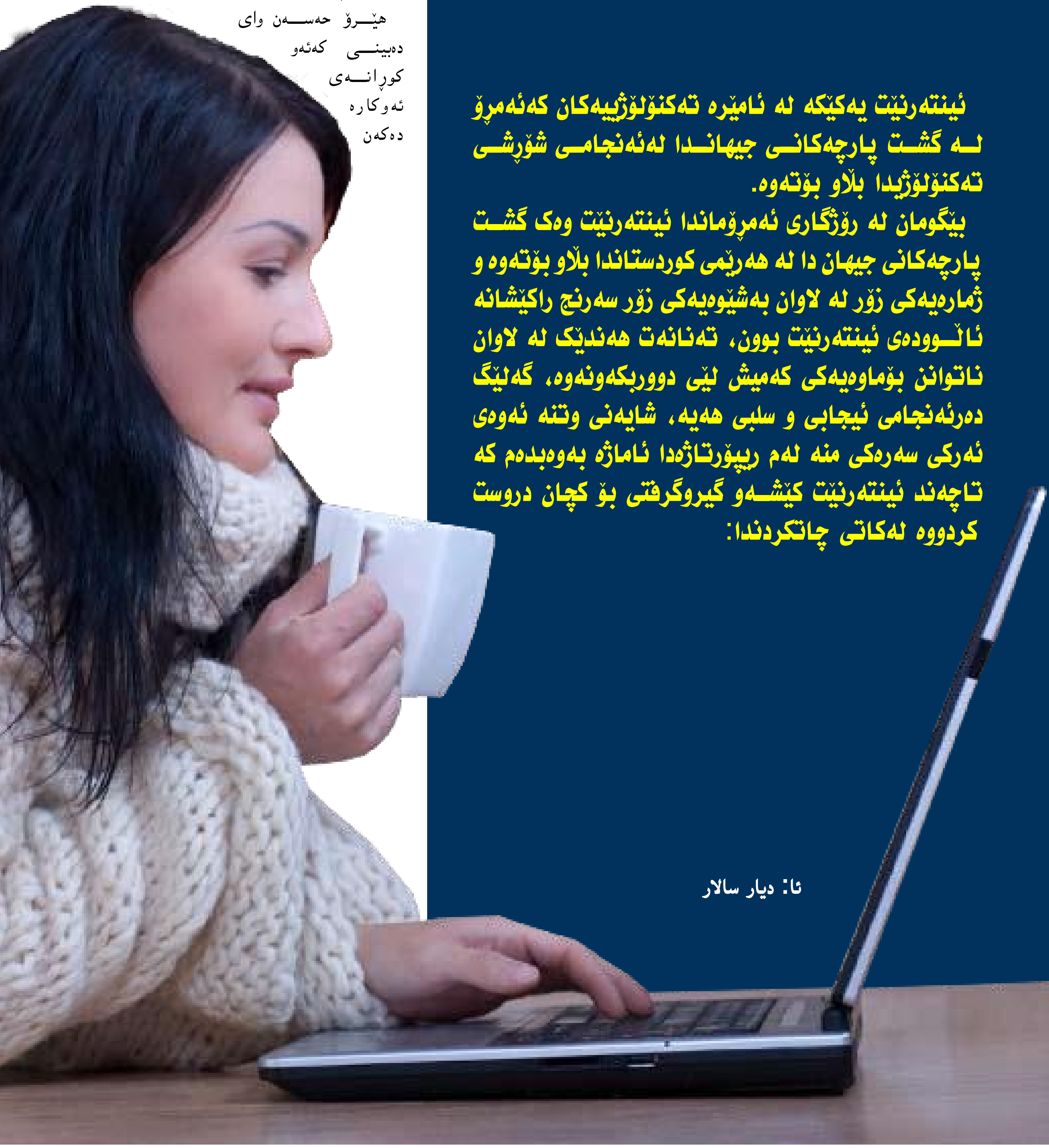

وەك ئاژەڵێكی دڕندە وەهان، چونكە كچەكان بە خۆش باوەڕی خۆیـــان باوەڕیان پێدەكەن، چونكە كوڕەكان سەرەتا لەكچەكان دەپاڕێنەوە تا یەكتری بناســـن داوای خۆشەویســـتیان لێدەكەن و بەڵێـــن دەدەن كە دێن و دەیانخوازن بەقسەو بەڵێنی بریقەدار وا لە كچەكان دەكەن كە متمتنەیان پیبكەن ودواتركچەكان وێنەیان بۆدەنێرن كەچی ئەوان دەچـــن بەناو مۆبایل و ئینتەرنێتـــدا بڵاوی دەكەنـــەوە كەئەمەش دوورە لەبەهاكان بەڕاســـتی كارێكی ناشرینە، خاتوو ڤیـــان عەبدولـــرەزاق وەك توێژەرێكی كۆمەڵایەتی وای دەبینی ســـەرهەڵدانی ئەم دیاردەیە لە شـــارەكانی هەرێمی كوردستانداو بەتایبەتی لەشاری هەولێر زۆر نوێیە ماوەی چەند ســـاڵیكە بەم شـــێوەیە بـــە بەربڵاوی ســـەری هەڵداوە دەتواتم بڵێم لە ساڵی ٢٠٠٨ بەدواوە ئەمە دیاردەیە زۆر تەشـــەنەی كرد، ناوبراو هۆكاری تەشەنەكردنی ئەم دیاردەیەی لەشاری هەولێر بەم شـــێوە خێرایە بۆ چەند هۆكارێـــك گێرایەوە لەوانە لەدوای ســـاڵی ٢٠٠٨ هەڵاوســـانێكی گـــەورەی ئابووری لەشـــاری هەولێردا دروســـت بوو سەروەت و ســـامان و پارە بەشێوەیەكی بەربڵاو لەلای چەند چینێـــك پەیدابـــوو، لەئەنجام دا چینێكی نوێ لەســـەرمایەداران پەیدا بـــوون كەمنداڵەكانیـــان بەتایبەیتی كوڕەكانیان هەندێك ئامێری وەك مۆبایل و ئینتەرنێتیان كەوتە دەســـت كە بـــۆكاری ترســـناك و

ناوزڕاندنـــی كچان بـــەكاری دەهێنن و واتە چینێك لەگەنجـــەكان ســـەریان هەڵداوە كە هیچ جـــۆرە زانیارییەكیان نییە ســـامانێكی بێشـــوماریان لەبەردەســـتدایە، بەڵام ناتوانن بۆكاری بەســـوودو بەكەڵك بـــەكاری بهێنن، بەڵكـــو بەزیان لێدان بۆخەڵكـــی تر بەكاری دەهێنن، چونكە ئەم گەنجانە هەست بە جۆرە نامۆبوونێكی رۆشنبیری دەكەن لەبەر ئەوەی كەهیچ جۆرە زانیارییەكی رۆشنبیریان نییەو كاتێكی زۆریان لەبەردەستدایە و خۆیان لەناو ئەو خێزانانە كە هەڵســـووكەوتی كچەكانیان زۆر دەستنیشـــانكراوەو ژیانی ئافرەت لەلای ئەو جۆرە خێزانانە زۆر سانسۆری لەسەرە بۆیە كاتێك كچێك دەبینـــن كەخاوەنی ئازادییەكی زۆر بێت و لەئینتەرنێتدا چاتیان لەگەڵ بكات وادەزانن كە ئەو كچە كەم رەوشتە.

هێمن عەلی كە یەكێكە لەو گەنجانەی كە زۆربەی كاتەكانی تەمەنی لەناو چات كردندا بردۆتەسەر وای دەبینی كە ئەو كچانای لەناو ماڵپەڕەكانی ئینتەرنێتدا وێنەیان بڵاودەبێتەوە خۆیان تاوانبارن، چونكـــە دەتوانن وێنەكەیان بـــۆ ئەو كـــوڕە نەنێرن كـــەداوای وێنەكەیان لێـــدەكات، بۆنموونە ناوبراو ئامـــاژەی بەوەدا زۆر جار لەكاتـــی چاتكردنی ناو ئینتەرنێتدا كەوتۆتە ئەوینداری لەگەڵ كچاندا زۆربەی جارەكان كچـــەكان وێنەیان بۆناردووە هەندێك كچ وێنەی ئاســـاییان بۆنـــاردووە و هەندێك كچ وێنەیـــان بۆ ناردووە بـــەڕووت و قوتی جلوبەرگیان لەبـــەردا نەبووە كەئەمەش خۆی لە خویدا ئەوە دەردەخات كە ئەوكچانە خەتای خۆیانە ئەگەر ئەو وێنەیان بڵاوبێتەوەو دەست خەڵكی كەوێت لەبەر ئەوەی كەئەوكچانە زۆر باش دەزانن كەئەو كوڕانە بۆ كات بردنە سەر قســـەیان لەگەڵدا دەكـــەن و تەنانەت زۆریان خاوەنـــی ژن و منداڵـــن، كەچی ئەوان وێنەیان بۆدەنێرن و قســـەیان لەكەڵ دەكـــەن كەئەمانـــە هەمووی دەوەستێتە سەر كچەكە.

هاوار حەســـەن وتی ئەو بەقسەی خۆش و بە پاڕانەوە وا لەو كچانەی بەرامبەری دەكات كە باوەڕی پێبكەن كە بەڕاســـتی خۆشـــی دەوێن دێت بۆداوایان و وێنەی بۆبنێرن، ناوبراو وتی ســـەدەها وێنەی كچم لەبەردەســـتدایە كـــە هەموویان بۆ نـــاردووم و هەیانە بەجلی نووســـتنەوە هەشیانە بەجلی دەرەوە و كچەكان نازانن من تەنیا بۆ كات بەســـەربردن وادەكەم و هیچ جۆرە ئارەزوویەكـــم بۆ هێنانیان نییە تەنیا مەبەستم رابواردنە پێیان، ناوبراو ئەووەی خســـتەڕوو كە كچان هۆكارێكی سەرەكین بۆ ســـووككردن و زڕاندنی ناوی خۆیان ئەگینا ئەگەر ئەوان وێنەمان بۆ نەنێرن، ئێمە ناتوانین بڵاوی بكەینەوە.

من لەكۆتایدا وەك توێژەرێكی كۆمەڵایەتی هەندێك شیكردنەوەم لەسەر ئەم بابەتە هەیە:

١ـ ئینتەرنێت وەك ئامێرێكی تەكنۆلۆژی سوودێكی زۆری هەیە دەتوانرێت بە بەردەوامی ببێتە سەرچاوەی كەلك و زانیاری كارئاسانی بۆتاكەكان بكات و بتوانرێت ببێتە گەورەترین كەلك بە مرۆڤایەتی ببەخشێت، بەڵام جێگەی داخە لەكوردســـتاندا تەنیا لایەنە سلبیەكانی بەكارهێنـــراوە بۆ ناوزڕاندن و ســـووككردنی كەسی بەرامبەر.

٢ـ پێویســـتە ســـەرجەم ئافرەتان لەكاتی چاتكردنـــدا زۆر ئاگاداری خۆیان بن نەهێڵن كەناونیشانیان ســـووك بكرێت بەوەی متمانە بەهەموو جۆرە كوڕێك نەكەن و وێنەی خۆیان بۆهیچ كوڕێك نەنێرن.

٣ـ پێویستەدەزگا پێوەندی دارەكان هەوڵبدەن ســـزای ئەوكەســـانە بدەن كە ســـووكایەتی بەئافرەتان دەكـــەن و وێنەو ژمارە تەلەفۆنیان بڵاودەكەنەوە.

٤ـ ئەركـــی رێكخراوەكانی كۆمەڵگەی مەدەنییـــە كـــە هەوڵبـــدەن هەڵمەتێكـــی رۆشنبیركردن دەست پیبكەن بۆ بەرگرتن لەم دیاردەیە.

ئافرەتان کەمتر سەردانی مەلەوانگەکان دەکەن

لە زۆربەی شارەکانی هەرێمی کوردستاندا ڕێژەیەکی بەرچاو لە مەلەوانگەی پیاوان هەیە، بەڵام بە بەراورد بەمەلەوانگەی ژنان کەمە، ئەوانەی کە هەشن، ڕێژەیەکی زۆر کەم لەئافرەتان سەردانی دەکەن. هۆکاری نەچوونی ژنان بۆ مەلەوانگەکان گەلێکن، هەربۆیە لەم ڕیپۆرتاژەدا تیشك دەخەینە سەر ئەو خاڵەی بۆچی ژنان کەمتر سەردانی مەلەوانگەکان دەکەن.

(کە دەچووم بۆمەلەوانگە لەلایەن برادەرە کچەکانمەوە ڕەخنەم لێدەگیرا) ئەمە بۆچوونی خاتوو هاژە تایەر بوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە ئەو زۆر دەمێکە نەچۆتە مەلەوانگە، چونکە بەڕای ناوبراو ئەگەر کچێك بچێت بۆمەلەوانگە، ئەوا لەلایەن خەڵکەوە تیروتوانجی لێدەدەن، چونکە تا ئێستا کۆمەڵگەی کوردەواری نەگەیشتۆتە ئەو ئاستەی کە تێبگات کە کچانیش دەبێ بچنە مەلەوانگە. من کەدەڕۆیشتم بۆ مەلەوانگە دەمدیت لەنزیك مەلەوانگەکەوە کوڕ دوام دەکەون و تیروتوانجم لێدەدەن و هەندێك جار قسەی سووکیش دەکەن. بێجگە لەوەی کچە دراوسێکانیشمان پێم دەڵێن چۆن دەچیت بۆ مەلەوانگە و خۆت ڕووت دەکەیتەوە، ئەمە نابێت بۆتۆ لەبەر ئەوەی کە لەگەڵ دابونەریتی وڵاتەکەماندا ناگونجێت. ئیتر من لەبەر ئەم کێشانە بڕیارمدا چیتر نەچم بۆ مەلەوانگە، چونکە تاکەکانی لای ئێمە بە ئافرەت ڕەوا نابینن بچێت بۆمەلەوانگە.

(بەها کۆمەڵایەتییەکان ڕێگرن لەچوونمان بۆ مەلەوانگەکان) ئەمە بۆچوونی خاتوو ئیلهام عەلی خاڵس بوو، ناوبراو وای دەبینی ئاستی ڕۆشنبیری ناو تاکەکانی ئێمە نەگەیشتۆتە ئەو ڕادەیەی کە ڕێگە بە کچان و ژنان بدرێت بەئارەزووی خۆیان، کاتەکانیان بەرنەسەر. لەبەر ئەوەی نەریتە کۆمەڵایەتییەکان لەناو ئێمەدا زۆر زاڵن بوونەتە بەشێك لەژیانمان. من بەر لەوەی بچمە ناو پرۆسەی هاوسەرگیرییەوە لە هەموو هەفتەیەکدا دەچووم بۆ مەلەوانگە، بەڵام ئێستا دوای ئەوەی بوومەتە دایك ناچارم نەڕۆم، چونکە هاوسەرەکەم ڕێگرە لەوەی کە بچم.

(برادەرەکانی مێردەکەم پێیان ناخۆشبوو من بچم بۆ مەلەکردن) ئەمە قسەی خاتوو ئاهەنگ ئەحمەد بوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە سەرەتا هاوسەرکەم پێی ناخۆش نەبوو بچم بۆ مەلەکردن، بەڵام دواتر ڕێگری لێکردم، چونکە برادەرەکانی گاڵتەیان پێکردبوو، لەبەر ئەوەی کەمن چووم مەلەم کردووە، هەموو جارێك دوای هاتنەوەم لە مەلەوانگە گلەیی لێدەکردم و دەیوت، برادەرەکانم وتوویانە چۆن ژنەکەت چۆتە مەلەوانگە. من زۆر باش دەزانم کە مێردەکەم منی خۆشدەوێت، بەڵام لەبەر ئەوەی برادەرەکانی زۆر هەراسانیان کردووە ئیتر ئەمە ژیانی ئێمەیە، ئیتر چۆن بتوانین بەئارەزووی خۆمان مامەڵە بکەین، چونکە کۆمەڵگە هەموو شتەکانی ئێمەی دەستنیشان کردووە.

(مەلەوانگەکان پاکو خاوێن نین)، ئەمە بۆچوونی خاتوو چیا کاوان-ە کە بەرای خۆی زۆر حەزی لەمەلەکردنە و بە بەردەوامیش دەچێت بۆ مەلەوانگەکان، بەڵام ڕایوایە کە مەلەوانگەکانی ناوشاری هەولێر هیچیان زۆرپاك و خاوێن نین، بەتایبەتی ئەو مەلەوانگانەی کە بۆئافرەتان دانراون. زۆر بە پاك و خاوێنی ڕاناگیرێن، لەبەر ئەوە من هەوڵدەدەم زۆر کەم بچم بۆ مەلەوانگەکان و هیوادارم لەداهاتوویەکی نزیکدا مەلەوانگەی پێشکەوتوو و پاکوخاوێن بکرێتەوە.

(زۆر ئارەزووی مەلەکردن دەکەم هەرچەندە ڕێگەشم لێبگرن)، ئەمە بۆچوونی خاتو نیهال عەبدولکەریمە. خاتوو نیهال پێیوایە کەرێژەیەکی بەرچاو لەکچانی کورد ئارەزووی مەلەوانی دەکەن، بەڵام کەس هاوکارییان ناکات و ڕێگریان زۆرە. ناوبراو وای دەبینی ئەگەر تەماشای ڕێگرەکان بکەین، دەگەینە ئەو ئەنجامانەی کە ئەو کچانەی مەلەوانی دەکەن زۆر ئازاو چاپوکن، چونکە ڕێگرەکان زۆرن هەر لەتیروتوانجی خەڵکەوە، تا نەبوونی مەلەوانگەی

ـــــــى مەلەوانگە دەکەن

باش. جگەلەوەش گرانی نرخەکان ئەمانە هەمـــووی ڕێگرن، بەڵام ســـەرەکی ترین هۆکار کە بۆتە هۆی ئەوەی کە ڕێژەیەکی کەم کچان ســـەردانی مەلەوانگەکان بکەن دەگەڕێتـــەوە بۆئـــەوەی کـــە خەڵك زۆر هەراسانمان دەکات. لەوکاتەی دەچین بۆ مەلەوانگە. هەرچەندە من خۆم گوێم بەوە نەداوە، جار هەبووە بەدرێژایی ڕێگا کەسانی نەفس نزم دوام کەوتوون و توانجیان لێداوم، چونکە دیویانـــە لەمەلەوانگە هاتوومەتە دەرەوە.

(نەبوونی مەلەوانگەی تایبەت بەئافرەتان گەورەترین کێشەیە)، ئەمە بۆچوونی خاتوو هێلین بوو، ناوبراو وای دەبینی هەتا ئێستا لەشـــارەکانی کوردستاندا مەلەوانگەیەکی تایبەت بەئافرەتان نەکراوەتەوە، لەکاتێکدا زۆر پێویستە، چونکە مەلەوانگەی تایبەت بەئافرەتان جۆرە مۆرکێکی تایبەتی هەیە، واتـــە دەتوانم بڵێم بەشـــی هـــەرە زۆری ئافرەتان بۆیە ناچن بۆ مەلەوانگەکان لەبەر ئەوەی هیچیـــان تایبەت نین بەئافرەتان و هەموویان بەرۆژ بۆ ئافرەتانن و بەشەوان بۆ پیاوانن، یان ڕۆژەکانی هەفتە دابەشکراوە، ڕۆژێك بۆ ژنان و ڕۆژێك بۆ پیاوان، ئەمە گەورەترین کێشەی ئێمەیە، من حەزدەکەم مەلەوانگەیەکی تایبەت بەخۆمان هەبێت ئەوسا ئامادەم هەموو ڕۆژێك بچم.

خاتـــوو لەیلا ســـەمەد گرانـــی نرخی مەلەوانگەکانـــی بە هۆکاری ســـەرەکی زانی بۆ ئەوەی کەمترین ڕێژەی ئافرەتان روو بکەنـــە مەلەوانگـــەکان، ناوبراو وای بەباش دەزانی کەپێویســـتە مەلەوانگەکان نرخەکانیـــان هەرزان بکرێـــت و بەجۆرێك بێت هەموو کەسێك بتوانێت بچێت، لەبەر ئەوەی نرخی هەندێك لـــە مەلەوانگەکان زۆر بەرزە وادەکات کە کچان نەتوانن بچن، بەپێچەوانەوە ئەگەر نرخەکان گونجاو بن، ئەوا هەموو کچان یان بەشـــی هەرەزۆریان دەچـــن بۆ مەلەوانگە، لەبـــەر ئەوەی کە مەلەکـــردن بێجگە لـــەوەی ئارەزوویەکی کەسییە، سوودێکی زۆر گەورەی هەیە بۆ باری تەندروستی هەموو تاکەکان و دەبێتە هـــۆی ئەوەی کە لەش و لارێکی جوانمان بۆ دروستبکات.

خاتوو هودا زەنگەنـــە وەك قوتابییەکی زانکۆ ئاماژەی بەوەدا کە مەلەوانگەکانی ناوشـــاری هەولێر زۆر دوورن، پێویســـتە هەوڵبدرێـــت مەلەوانگـــەکان نزیکبـــن لەشـــوێنی نیشـــتەجێبوونەوە، بۆ نموونە ســـەنتەری بلوو کە مەلەوانگەیەکی زۆر ڕێکوپێکـــی لێیە بۆئافرەتـــان، بەڵام زۆر دوورە. ئەگەر مەلەوانگەیەکی لەو شێوەیە لەناوشـــاردا هەبوایە زۆر باشـــتربوو، واتە دووری مەلەوانگەکان زۆر کێشەی بۆمان دورستکردووە، بەتایبەتی ئەگەر سەیارەی خۆمان نەبێت، چونکە هەموومان دەزانین کە ئەگـــەر ئافرەت چوو بۆمەلەوانگە، وا باشترە نزیك ماڵی خۆی بێت، شوێنەکە زۆر لە شار دوور نەبێت، تاکو تووشی کێشەی هاتووچـــۆ نەبین، چونکـــە ڕووداوەکانی هاتووچۆ ساڵانە زیانێکی زۆر بە گیانی هاووڵاتییان دەگەیەنن.

خاتوو مەیسون حوسێن ئاماژەی بەوەدا کە ئـــەو جاران بـــە بەردەوامـــی دەچوو بـــۆ مەلەوانگـــە، بەڵام ئێســـتا ناچێت، هۆکارەکەشی بۆ ئەوە گەڕاندەوە کە ئەوان وەك ئافرەتان لەکاتی چوونیان بۆ زۆربەی شـــوێنەکاندا تووشی کێشە دەبن و ناچار دەکرێن کە چیتر روو لەو شـــوێنە نەکەن، مەلەوانگەش لە وڵاتی ئێمەدا تا ئێستا بەشێوەیەکی زانســـتی لەلایەنی تاکەوە نەناســـراوە، بەپێچەوانەوە زۆر لەتاکەکان پێناســـەکردنیان بـــۆ مەلەوانگە جیاوازە لەوەی کە هەیە، بەڵکو ئەوان وای دەبینن کە مەلەوانگەکان تەنیا لەسەر پیاوان تاپۆ کراوە، واتـــە ئەگەر ژنێك بۆ مەلەوانگە بچێـــت لەلایەن خەڵکـــی گەڕەکەیانەوە تەنانەت خزم و کەسوکاریشیەوە نیشانەی پرســـیاری لەســـەر دادەنرێت، لەبەر ئەم هۆکارەشـــە زۆر لەکچان و ژنان ئەگەر حەزیشـــیان لە مەلەکـــردن بێت، ناتوانن بچـــن بـــۆ مەلەوانگەکان. ئـــەو بەها تەقلیدییانەی کە کۆمەڵگە خۆی بەسەر خۆیـــدا فەرزی کردووە، واتە دەبێت ئێمە بەر لەهەموو شتێك هەوڵبدەین کۆمەڵگە بگۆڕین و هانی تاکەکان بدەین بۆ ئەوەی کە ڕێگە بە خوشـــك و خێزانەکانیان بدەن بچن بۆ مەلەوانگەکان.

(مەلەوانگەکانی ئێمە بەرۆژ بۆ ژنانە و بەشەو بۆ پیاوانە) ئەمە باوەڕی خاتوو هیدایەت عەلی بـــوو، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کـــە مەلەوانگەکان لەناوشـــاری هەولێردا ڕۆژێك بۆ ژنان و ڕۆژێکی تر بۆپیاوانە، ئەمەش هۆکارێکە بۆئەوەی کە زۆربەی ئافرەتان سەردانی مەلەوانگەکان نەکەن و خۆیانی لێ بەدوور بگرن، واتە ئەگەر مەلەوانگەیـــەك هەبوایە تایبەت بەئافرەتان زۆرباش دەبوو.

ئامادەکردنی: دیار ساڵار

لەناو دادگادا کچێکی جوانی باڵابەرز وەستا بوو، قورگی پڕبوو لەگریان و هەناسەی قوڵی هەڵدەکێشا، بەدەم هەنسکی بێزارییەوە دەیناڵاند و چاوەڕێی بڕیاری دادوەری دەکرد، زۆر بەلامەوە سەیربوو ئەم کچە بۆ ئەوەندە بێزارە، ئاخۆ دەبێت چی بەسەر هاتبێت. هەربۆیە بەخۆم نەوەستام و چوومە پێشەوە و پرسیارم لێکرد بۆ ئاوا دڵگرانی؟ بۆ ئەوەندە بێزاری کە مەرگی خۆت بە ئاوات دەخوازی. هەر بەو خەمە گرانەوە وتی: ناتوانم هیچت پێ بڵێم. زۆرم هەوڵدا تا بیهێنمە قسە. ئاوا پریاسکەی خەمەکانی بۆ هەڵڕشتم.

من وەك هەموو کچێکی تری سەر ئەم زەمینە دەمویست بەئاسایی ژیان بەرمە سەر، ئەوەبوو هەتا قوتابی کۆلیژ بووم تەنیا ئاواتم لەسەرکەوتن و بەرەوپێشچوونی ژیانی رۆژانەمدا خۆی دەبینیەوە، دوای تەواوکردنی خوێندن لەیەکێك لە دەزگا حکومییەکاندا دامەزرام و بڕیارمدا کە هەوڵی خۆم بخەمە گەڕ بۆئەوەی کە بتوانم سەرکەوتن بەدەست بهێنم. زۆری پێنەچوو کوڕێك کەناوی ئەحمەد بوو ئەویش وەك فەرمانبەرێك لەدەزگاکەماندا دامەزرا. سەرەتا خۆی بەکەسێکی زۆر باش بەهەموومان نیشاندا. وردە وردە خۆی لەمن نزیکرد کردەوە و توانی لەماوەیەکی کەمدا ببێتە برادەرم و پاش ماوەیەك وایلێکردم، کە زۆر باوەڕی پێبکەم، ئەوەبوو بەکردار و بەقسە منی ناچارکرد کە زۆر لێی نزیك ببمەوە، پاش ماوەیەك لەهاوڕێیەتی لەگەڵ مندا داوای لێکردم کە ببین بەبرادەر و منیش داوکاریەکەیم رەتنەکردەوە، چونکە هەستم دەکرد کوڕێکی باشە و هیچ جۆرە کێشەیەکم بۆدروست ناکات، دوای ماوەیەك رۆژێکیان ئەحمەد پێی وتم کە تۆم زۆر خۆشدەوێ. ئەگەر باری دارایی و رەوشی خێزانیم باشبێت، دێم بۆداوات. لە سەرەتا وەڵامم نەدایەوە و پێم وت بیری لێدەکەمەوە. دوای چەند رۆژێك زۆر بەدەورمدا هات و قەناعەتی پێکردم کەئەو بەڕاستی منی خۆشدەوێت، بەڵام ئێستا باری ئابووری زۆر خراپە ناتوانێت هیچ جۆرە هەنگاوێك بنێت و بێتە داوام، منیش باوەڕم پێکرد و بڕیارمدا هاوکاری بکەم و ببم بەو کەسەی کە بەقسەی ئەو بەهاوسەری داهاتووی وەسفی دەکات.

ئەوەبوو من بەهەموو توانایەکم هاوکاری ئەحمەدم دەکرد و چی پێویست بوایە بۆم جێبەجێدەکرد، تەنانەت هەندێکجار پارەشم دەدایە، ئەو دەیوت دەچم کۆیدەکەمەوە بۆکاتی هاوسەرگیری، بێگومان من لەو ماوەیەدا چەند کەسێك هاتە داوام و هەریەکەیانم بەبیانوویەك رەتدەکردەوە، یەکێکیان کە کوڕی پوورم بوو، زۆر منی خۆشدەویست، بەڵام من چونکە بەڵێنم بەئەحمەد دابوو ناچار ئەویشم رەتکردەوە. ساڵێك بەسەر ئەم وەزعەدا رابورد، هەر لە چاوەڕوانی دابووم و دەموت، بەڵکو ئەمڕۆ نا بەیانی بێتە داوام، بەڵام ئەو هەر وەدوای دەخست و تەنیا کاتی دەبردە سەر.

دوای

له چاوەڕوانییەکی بێ ئاکامدا

سالێك لەبەردەوامبوونی خۆشەویستیماندا، کوڕێك هاتە داوام کە هەر خزممان بوو، ئەویشم ڕەتکردەوە، چونکە بەڵێنم بەئەحمەد دابوو، بەمشێوەیە من هەرچاوەڕوانم و ئەحمەدیش هەر دەڵێت پارەی تەواوم نییە تا ژنی پێبێنم. دوو ساڵ بەسەر ئەم وەزعەدا ڕۆیشت، تەنانەت هەندێکجار من پرسیاریکم لەخۆم دەکرد، دەموت، تۆ بڵێی شەمەندەفەری تەمەن، بەجێم نەهێڵێت و منیش هەر چاوەڕوانی کەسێکم کە هیچ جۆرە هەنگاوێکی بچووکیشی هەڵنەهێناوە، ئەوەبوو من هەر لەچاوەڕوانییەکی ماوەدرێژدا دەژیام، دوای ماوەیەك واتە دوای تێپەڕبوونی دووساڵ و سێ مانگ بەسەر چیرۆکی خۆشەویستیەکەماندا ئەحمەد خۆی گواستەوە بۆ دەزگایەکیتر، بەڵام شەوانە بەمۆبایل پێوەندیمان پێکەوە هەبوو و دەیوت من هەرتۆم دەوێت و کەسی تر ناکەمە هاوسەری ژیانم. پێویست ناکات پەلە بکەیت، چونکە خۆشەویستی نێوان من و تۆ بەهێزە و لەهەموو جۆرە قسەو قسەلۆکێکی خەڵك بەهێزترە. لەبەر ئەوە نابێت تووشی دڵەڕاوکێ بیت و بڵێیت تەمەن منی بەجێهێشتووە. ئەوەبوو منیش لەزهنی خۆمدا دەموت من دەمێکە چاوەڕوانم با چاوەڕێ بکەم و بەڵو خودای تاك و تەنیاو میهرەبان ئەم جارەیان کارەکە ئاسان بکات و ئەم کوڕە بێتە داوام، بەڵام هەرکات دەڕۆیشت و من چاوەڕێ بووم، ڕۆژێکیان دایکم پێی وتم: کچم دەزانی وردە وردە خەریکە شەمەندەفەری تەمەن بەجێبهێڵێت و دەبیتە کچێکی قەیرە، بەڵام نازانم تۆ بۆچی ئەوەندە کەللە ڕەق و توندی هەر لەسەر قسەی خۆت سووریت. لەم قسانەدا بووین دایکم ڕاستییەکی پێوتم، وتی ئەگەر چاوەڕێی هەرکەسێکی ئەوا با بێت بۆ داوات و با هەرهیچ نەبێت بەرەسمی مارەت بکات.

منیش یەکسەر بۆبەیانی چووم بۆ ئەو دەزگایەی کەئەحمەدی لێبوو بۆ ئەوەی کە وەڵامم بداتەوە بە بەڵێ و یەکسەر خۆمان بۆ زەماوەندێکی خۆش ئامادەبکەین. لەناو هزرمدا هەزاران بیر و بۆچوون هەبوو، هەندێکجار بەدەم لێخوڕینی ئۆتۆمبێلەکەوە خەیاڵ دەیبردمەوە بۆ ژیانێك، کەمن و ئەحمەد پێکەوە دەچین بۆ گەشت و بوومەتە هاوسەری و لەهاوینەهەوارێك مانگی هەنگوینیمان دەبەینە سەر. دواتر دەموت نا قەیناکا باهەرچییەك بێت مەسرەفی زۆر نەکەین هەر لەماڵەوە ئاهەنگێکی بچووك دەگێڕین، لەو ماوەیەی لەناو سەیارەدا بووم تا گەیشتمە ئەو دەزگایەی کە ئەحمەدی لێیە. هەزاران بیروبۆچوونی جیاواز لەناو مێشکمدا پەنگی خواردبوو، پاشان لەسەیارەکەم دابەزیم، بۆئەوەی سۆراغی ئەحمەد بکەم. لە پرسگەم پرسی ئەوانیش ڕەوانەی ژوورەکەیان کردم کە ئەحمەد لەوێ فەرمانبەر بوو، کەچوومە ژوورەوە پرسیم ئەحمەد لێرەیە، فەرمانبەرێك وەڵامی دامەوە وتی نەخێر، ئەمڕۆ لەگەڵ دەستگیرانەکەیدا چۆتە دەرەوە بۆئەوەی شتومەك بۆ ڕۆژی گواستنەوە ئامادەبکەن. من یەکسەر تووشی شۆك بووم داوای پەرداخێك ئاوم کرد و یەکسەر لەشوێنی خۆم دانیشتم و تا ماوەیەك نەمتوانی هیچ جۆرە قسەیەك بکەم وەك بڵێی تووشی هیستریاییەك بیم و داوام لەفەرمانبەرەکە کرد گاڵتەم لەگەڵدا نەکات و بەڕاستی پێم بڵێت ئەحمەد چووە بۆکوێ؟ فەرمانبەرەکە وەڵامی دامەوە، وتی بەڵێ خوشکی بەڕێزم من تۆ ناناسم، بۆچی گاڵتەت لەگەڵ دەکەم ئەحمەد ماوەی مانگێکە ژنی مارە کردووە، ئەگەر باوەڕیش ناکەیت ئەوەتا داوای پێشینەی هاوسەرگیری کردووە، ئیتر من بۆ چی گاڵتەت پێدەکەم و ئەمڕۆ چووە شتومەك بکڕێت بۆ دەستگیرانەکەی کە کچی خاڵی خۆییەتی.

یەکسەر دوای ئەم ڕووداوە پێوەندیم بە ئەحمەدەوە کرد و پێم وت تۆ لەوێت، وتی من لەدەوامم و خەریکی کارکردنم. ئیتر من زانیم کە درۆم لەگەڵ دەکات و یەکسەر هاتمە دەرەوە.

لە کۆتاییدا دەڵێم هەروەك دەزانن کە خۆشەویستی وشەیەکی زۆر پیرۆزە و گەورەترین چەمکە ئەگەر هەموومان لێی تێبگەین، بۆیە دەبێ زۆر بەوردی لەگەڵ ئەم زاراوەیەدا مامەڵە بکەین، چونکە کەسانێك هەن دەیانەوێت لەڕێگەی ئەم خۆشەویستییەوە بە کچی خەڵکی ڕابوێرن و خۆشەویستی بەلاڕێ دا بەرن. من یەکێکم لە قوربانیانی ئەم کۆمەڵگەیە کە بەهۆی ئەوانەی کە خۆشەویستی بەمەبەستی بەرژەوەندی خۆیان بەکاردێنن زەمەن بەرەو قەیرەیی بردم.

ئامادەکردنی: دیار سالار

توانج لێدان لە ئافرەتان،

توانــج لێــدان دیاردەیەكی زۆر ناپەســەندە كە لە زۆربــەی كۆمەڵگــە دواكەوتووەكاندا بوونی هەیە. ئەم دیاردەیە ناشایســتەیە لەناو كۆمەڵگەی ئێمەشــدا بەربڵاوە و بە زەقی هەستی پێدەكری. دیاردەی توانج لێدان لە ئافرەتان رێژەیەكی زۆری لە ئافرەتان بێزار كردووە. بەجۆێــك هەندێكیان داوا دەكەن كە یاســایەك هەبێت سزای ئەو كەسانە بدات كە ئەم كارە نارێك و ناپەســەندە بەرامبەر بەئافرەتان ئەنجام دەدەن.

توانج لێدان، ناشایستەترین دیاردەیە كە كۆمەڵگەی ئێمە بە دەســتییەوە دەناڵێنێت، ئەمە رای خاتوو بەناز عەلی، قوتابی زانكۆی جیهانە لەشاری هەولێر، ناوبراو وای دەبینی كە دیاردەی توانج لێدان، گرفتێكی زۆری بۆ ئافرەتان دروســت كردووە، ئێمەی ئافرەت ناتوانین بۆ هیچ شوێنێك بچین لەبەر توانجی كوڕان، زۆرجار كاتێك بەمەبەستی كات بردنەسەر دەمانەوێت بۆ شوێنە گشــتییەكانی وەك پارك و بازاڕ و سوپەرماركێتەكان بچین، ئەوەندەمان توانج تێدەگــرن تابێزارمان دەكەن، تەنانەت هەندێك جار ناچاردەبین ئەو شوێنە جێبهێڵین و جارێكی تر نەچینەوە بۆ ئەو جێگەیە.

ناتوانین وەك پێویست بۆ زانكۆ جلوبەرگی مۆدێرن لەبەر بكەین، ئەمە رای خاتوو هێڤین مەجید عوسمانە كە قوتابیە لەزانكۆی شــاهانە و ماوەی شانزەســاڵە لــەدەرەوەی وڵات ژیاوە، ناوبــراو ئاماژەی بەوەدا كە دیــاردەی تیروتوانــج دیادەیەكی زۆر ناپەســەندە و دوورە لەنەریتی مرۆڤایەتییەوە، ئەم دیاردەیە ناشیرینی ئاكاری ئەوكەسانە دەردەخات كــە ئەنجامــی دەدەن، چونكە ئەم دیاردەیــە لە هیچــكام لە وڵاتە مۆدێرنەكانــدا نییــەو تەنیا لە وڵاتە دواكەوتووەكاندا هەیە،

دیارده‌یه‌كی دزێوی كۆمه‌ڵگا

خاتوو هێڤین ماوه‌ی شانزه‌ساڵ له‌گه‌ڵ دایك و باوكیدا له‌ده‌ره‌وه‌ی وڵات ژیاوه‌، وه‌ك ئاماژه‌ی پێدا له‌هیچ وڵاتێكی جیهاندا ئه‌م دیارده‌یه‌ به‌م شێوه‌ زه‌قه‌ نییه‌، وه‌ك ئه‌وه‌ی كه‌ لێره‌ هه‌ستی پێده‌كرێت بۆ نموونه‌ ئه‌وان كه‌ له‌ ئوسترالیا بوون كچان به‌ئاره‌زووی خۆیان جلوبه‌رگیان له‌به‌ركردووه‌ و كه‌سیش توانجی لێنه‌داون، به‌ڵام ئه‌و لێره‌ ناتوانێت وه‌ك ئه‌وێ جلوبه‌رگ له‌به‌ر بكات، كاتێك ده‌چێت بۆ زانكۆ جل و به‌رگێكی مۆدێرن له‌به‌ر ده‌كات توانجی لێده‌ده‌ن.

تیروتوانج هه‌ندێكجار كچانی باڵاپۆشیش ده‌گرێته‌وه‌، ئه‌مه‌ رای خاتووڤیان سابر عه‌بدولكه‌ریمه‌، كه‌ فه‌رمانبه‌ره‌ له‌وه‌زاره‌تی كاروكاروباری كۆمه‌ڵایه‌تی. خاتوو ڤیان ئافره‌تێكی باڵاپۆش و (محجبه‌)یه‌ گله‌یی ئه‌وه‌ی هه‌بوو كه‌ هه‌ندێك له‌ كوڕه‌كان ته‌نیا توانج له‌ ئافره‌تی سفور ناده‌ن، بگره‌ توانج له‌ ئافره‌تانی باڵاپۆشیش ده‌ده‌ن.

خاتوو شه‌یما سه‌عید وه‌ك توێژه‌رێكی ده‌روونی ئاماژه‌ی به‌وه‌دا كه‌ ئه‌و كه‌سانه‌ی توانج ئاراسته‌ی كچان ده‌كه‌ن ئه‌و كه‌سانه‌ نه‌خۆشی ده‌رونییان هه‌یه‌، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی ئه‌و كچانه‌ی كه‌ توانجیان تێده‌گرن، جلوبه‌رگیان زۆر ئاساییه‌و هیچ جۆره‌ شتێكیان نه‌كردووه‌ كه‌شایه‌نی ئه‌وه‌ بێت كه‌ تیر و توانجیان لێبدرێت، هه‌روه‌ها ئه‌و كچانه‌ هیچ جۆره‌ جیاوازیه‌كیان له‌گه‌ڵ خوشك و دایكی ئه‌و كوڕانه‌دا نییه‌ و ته‌نانه‌ت زۆرجار ئه‌و گه‌نجانه‌ تیر و توانج ئاراسته‌ی هه‌ندێك كچ ده‌كه‌ن كه‌ باڵاپۆشن، بۆیه‌ من له‌ڕووی ده‌روونییه‌وه‌ ده‌توانم بڵێم كه‌ئه‌و گه‌نجانه‌ كێشه‌ی ده‌روونیان هه‌یه‌ هه‌ست به‌جۆره‌ كه‌مایه‌سییه‌ك له‌خۆیاندا ده‌كه‌ن و ده‌یانه‌وێت ئه‌و كه‌موكورتییه‌ی خۆیان به‌تیروتوانج لێدان پڕبكه‌نه‌وه‌، له‌لایه‌كی تره‌وه‌ هه‌ندێك له‌و گه‌نجانه‌ پێویستیان به‌چاره‌سه‌ری ده‌روونی هه‌یه‌، ده‌بێت هه‌وڵبدرێت ئه‌و كێشه‌ ده‌روونییانه‌یان بۆ چاره‌سه‌ر بكرێت هه‌تا به‌و شیوه‌یه‌ مامه‌ڵه‌ نه‌كه‌ن.

ئه‌و كوڕانه‌ی كه‌تیروتوانج ئاراسته‌ی كچان ده‌كه‌نه‌وه‌ ئاستی رۆشنبیریان زۆر نزمه‌، ئه‌مه‌ بۆچوونی خاتوو نیاز حامیده‌، ناوبراو ئاماژه‌ی به‌وه‌دا كه‌ ئه‌و ڕۆژانه‌ له‌لایه‌ن ئه‌و گه‌نجانه‌ی كه‌له‌ ناو بازاڕ و قه‌راغی شه‌قامه‌كان و پاركه‌كان ده‌وه‌ستن، تووشی تیروتوانج تێگرتن ده‌بێته‌وه‌. ئه‌و زیاتر له‌سه‌ر ئه‌مه‌ رۆیی و وتی كه‌ له‌ناو كۆلێژدا تووشی قسه‌و قسه‌ڵۆك ده‌بێته‌وه‌، به‌تایبه‌تی له‌لایه‌ن هه‌ندێك له‌ كوڕه‌كان كه‌ ئاستی رۆشنبیریان زۆر نزمه‌و هیچ جۆره‌ زانیارییه‌كان نییه‌. ده‌رباره‌ی ره‌وشی ناو زانكۆش، ناوبراو وای به‌باش ده‌زانی كه‌ پێویسته‌ هه‌وڵبدرێت گه‌نجه‌كان رۆشنبیربكرێن بۆ ئه‌وه‌ی كه‌ چیتر كێشه‌ بۆ كچان دروستنه‌كه‌ن.

كچانی كورد له‌چاو هه‌موو میلله‌تانی تر زیاتر جلوبه‌رگیان پۆشته‌یه‌ كه‌چی كوڕان به‌مجۆره‌ش توانجیان تێده‌گرن. ئه‌مه‌ قسه‌ی خاتوو دڵنیا ئه‌سعه‌د بوو كه‌ قوتابییه‌ له‌زانكۆی جیهان، ناوبراو وای ده‌بینی كه‌ ئه‌و كوڕانه‌ی كه‌ توانج ده‌گرنه‌ كچان، كه‌سانێكی نه‌زان و ده‌روون نه‌خۆشن، چونكه‌ كچی وڵاتی ئێمه‌ جلو به‌رگیان زۆر رێكوپێك و زۆر پۆشته‌ن، له‌كاتێكدا كچی وڵاتانی ده‌وروبه‌ر هه‌موومان ده‌یان بینین كه‌ چۆن ئازادن له‌به‌ركردنی جلوبه‌رگدا و كه‌چی كه‌س هیچ جۆره‌ قسه‌یه‌كیان پێناڵێت.

زۆر له‌كچانی ناو زانكۆكان له‌ترسی تیروتوانجی خه‌ڵك بوونه‌ته‌ باڵاپۆش، ئه‌مه‌ قسه‌ی خاتوو ڕاز سه‌رداربوو، كه‌ قوتابییه‌ له‌ زانكۆی جیهان، ناوبراو ئاماژه‌ی به‌وه‌دا كه‌ زۆر له‌ كچه‌كان له‌ناو زانكۆدا له‌به‌ر تیروتوانج و وێنه‌گرتنیان به‌مۆبایل بوونه‌ته‌ په‌رده‌پۆش و حیجابیان كردووه‌.

خاتوو سه‌عدیه‌ یوسف وه‌ك توێژه‌رێكی كۆمه‌ڵایه‌تی ئاماژه‌ی به‌وه‌دا كه‌ زۆر له‌ گه‌نجه‌كانی ئێمه‌ كه‌ ئه‌مڕۆ تیروتوانج ئاڕاسته‌ی كچان ده‌كه‌ن، خه‌ڵكانێكن له‌رووی دابونه‌ریته‌وه‌ هه‌ڵگری بیری گوندین له‌ناوشاردا، چونكه‌ له‌ره‌سه‌نایه‌تیدا له‌ گونددا ژیاون و ناتوانن بیری شارستانییه‌ت هه‌ڵبگرن، بۆیه‌ ئه‌و كه‌سانه‌ هه‌ربه‌بیری گوند بیرده‌كه‌نه‌وه‌، زۆر زه‌حمه‌ته‌ بتوانن بگونجێن له‌گه‌ڵ واقیعی ئێمه‌دا، له‌به‌ر ئه‌وه‌ی كه‌ له‌ بنچینه‌دا شاره‌كانی ئێمه‌ تووشی به‌گوندبوون هاتوون و تاكه‌كانمان هه‌ندێكیان هه‌ر به‌بیركردنه‌وه‌ی گوند بیرده‌كه‌نه‌وه‌، بۆیه‌ ده‌بێت هه‌وڵبدرێت وشیاربكرێنه‌وه‌ و هانیان بده‌ین بۆ ئه‌وه‌ی كه‌شارستانیان بكه‌ین، ئه‌مه‌ش ئه‌ركی رێكخراوه‌كانی كۆمه‌ڵگه‌ی مه‌ده‌نییه‌ هه‌وڵی ئه‌وه‌بدات ئه‌و كه‌سانه‌ رۆشنبیر بكرێن.

پارێزه‌ر خاتوو هاژه‌ سه‌باح ئاماژه‌ی به‌وه‌دا كه‌ تا ئێستا هیچ جۆره‌ ده‌قێكی یاسایی فه‌راهه‌م نه‌كراوه‌ كه‌ سزای ئه‌و كه‌سانه‌ بدات كه‌تیروانج ئاراسته‌ی كچان ده‌كه‌ن ئه‌گه‌ر ده‌قێكی یاسایی له‌وجۆره‌ هه‌بێت، ئه‌وا زۆربه‌ئاسانی ده‌توانرێت سزای ئه‌و كه‌سانه‌ بدرێت.

ئا:دیـــار سالار

کێشەی ئافرەتە شۆفێرەکان لە کۆمەڵگای ئێمەدا

لێخوڕینـــی ئۆتۆمبێل لەلایەن ئافرەتان، یەکێکە لەو دیاردانەی کە ئەمڕۆ لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا لـــە ئەنجامی بەرەوپێشـــچوونی باری ئابووری تاڕاددەیەك پەرەی سەندووە.

ئەمـــڕۆ ئافرەتـــان ئۆتۆمبێلی خۆیـــان هەیـــە، ئەمـــەش خۆی لەخۆیدا هەنگاوێکی بەشارستانی بوونـــی کۆمەڵگەکەمانـــە، کە ئافرەتان ئەمڕۆ شـــان بەشـــانی پیـــاوان ئۆتۆمبێـــل لێدەخۆڕن، ئەرکێکی گرنگیـــان لەکۆڵ براو مێرد و کەسوکاریان کردۆتەوە.

ئامادەکردنی دیار سالار

هەندێك پیاو هەن بەتەوسەوە سەیرمان دەکەن، ئەمە رای خاتـــوو نیان حەمەد ئەمین بوو کە فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی گەنجینـــەی هەرێم، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە زۆر پیاو هەن ئەوەندە کەســـایەتی خێڵەکی بەســـەریاندا زاڵە، کاتێك ئافرەتێك دەبینن شـــۆفێری دەکات زۆر بەتەوســـەوە تەماشـــای دەکەن، وای لێی ورد دەبنـــەوە وەك ئەوەی کە تاوانێکی کردبێت، خاتوو نیان زیاتـــر لەمبارەوە دواو وتی ئـــەوان وەك ئافرەت لەکاتی شۆفێریدا تووشی کێشە دەبن، لەگەڵ پیاوان، هۆکارەکەشـــی بۆ ئەوە دەگەڕێتەوە کە زۆر لەپیاوان باوەڕیان بەمافە بنچینەییەکانی ئافرەت نییەو بەرای ئەوان نابێت ئافرەت شۆفێری بکات.

نەبوونی رۆشنبیری گەورەترین کێشەیە، ئەمە رای خاتوو رێزان ئەحمەد عومـــەر بوو، ناوبراو فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی تۆمـــاری کۆمپانیاکان، ئەو وای دەبینی کە گەورەترین کێشـــە لەوەدایـــە کە زۆر لەو پیاوانەی ئەمڕۆ شۆفێری دەکەن بەشێکی زۆریان هیچ جۆرە رۆشنبیرییەکیان نییە و کەسانێکی زۆر خێڵەکین لەبەر ئەوە کاتێك کە ئافرەتێك دەبینن شۆفێری دەکات بەهەموو جۆرێك دەیانەوێت، ئەوئافرەتە هەراسان بکەن و ناچاری بکەن، تووشی کارەساتێك ببێت.

هەندێك لەپیاوەکان لە ئیرەییدا کێشەمان بۆ دروست دەکـــەن، ئەمەقســـەی خاتوو شـــەونم عەونی بوو کە فەرمانبەرە لـــە وەزارەتی دارایی، ناوبراو وای دەبینی ســـەرەکیترین هـــۆکار کە دەبێتە هۆی ئـــەوەی ژنان لەلایەن پیاوانەوە هەراسانبکرێن دەگەڕێتەوە بۆ ئەوەی کە زۆر لەپیاوەکان ئیرەیی بەو ژنانە ببەن کە هاوکاری کەســـوکاریان دەکەن، چونکە لێخوڕینـــی ئۆتۆمبێل لەلایەن ژنانەوە لە رۆژگاری ئەمڕۆماندا دەبێتە هۆی ئەوەی بەشـــێك لە ئەرکەکانی هاوسەرو برا و باوکیان کـــەم بکەنەوە، لەبەر ئەوەی ئـــەو پیاوانەی کە کچ و ژنی خۆیان ناتوانن شۆفیری بکەن، ئیرەیمان پێدەبەن و هەوڵدەدەن کێشەمان بۆدروست بکەن.

زۆر ئافرەت لەپیاوان باشتر شۆفیری دەکەن، ئەمە رای خاتوو سۆلین موحســـین بوو، کە فەرمانبەرە لە بەڕێوەبەرایەتی گشتی تۆماری کۆمپانیاکان، ناوبراو ئامـــاژەی بەوەدا کە ژمارەیەکـــی بەرچاو لەئافرەتان کە شۆفێری دەکەن تووشـــی کێشە دەبن، واتا دەتوانم بڵێم زۆربەی ئەو ئافرەتانەی شـــۆفێری دەکەن لەلایەن شۆفیرە پیاوەکانەوە هەراســـان دەکرێن و هەڵبەتە نەك هەموو پیاوان، بەڵکو ئەوانەی کە ئاستی رۆشنبیری کۆمەڵایەتییان نزمە، ئەگەر شـــۆفێری تەکســـی بن یان ســـەیارەی خسوسی، ئەوان ئێمـــەی ئافرەت هەراســـان دەکەن و ناهێڵـــن بتوانین وەك پێویســـت سوود لە شـــەقامەکان وەربگرین، واتە دەتوانم بڵێم هەموو ئافرەتان لەم کۆمەڵگەیەی ئێمەدا لەلایەن پیاوانەوە تووشـــی هەراسان دەکرێن، من وەك ئافرەتێك لەکاتی شـــۆفێریدا زۆر جار هەستم پێکردووە کە هەندێك شـــۆفێری پیاو هەن، شـــۆفێری نازانن و هیـــچ کام لە یاســـاکانی هاتووچـــۆ جێبەجێناکەن، لەگەڵ ئەوەشـــدا کە ئافرەتێك دەبینن شۆفێری دەکات یەکسەر هەراسانی دەکەن و لەکاتی لێخوڕیندا هەموو هەوڵێـــك بەکاردەهێنن بـــۆ ئەوەی کە ئـــەو ئافرەتە ســـەری لێتێکبچێت، خاتوو ســـۆلین ئاماژەی بەوەدا کە ئەو هەســـتی پێکردووە ئافرەت لە کاتی لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا زیاتر پابەنـــدی رێنماییەکانی هاتووچۆ دەبن، واتـــە لەڕووی پراکتیکییەوە لـــە لێخوڕیندا لە پیاوان باشتر و هێمنترن، بەرێژەیەکی زۆر کەم ئافرەتان تووشی کارەساتی ئۆتۆمبێل دەبن، ئەگەر ئافرەتێکیش تووشـــی کارەســـات بێت بێگومان هۆکاری روودانی کارەســـاتەکان پیاوەکانن، واتا دەتوانم بڵێم کەهۆکاری سەرەکی روودانی کارەســـاتی ئۆتۆمبێل دەگەڕێتەوە بۆ ئەو شـــۆفێرە پیاوانەی شۆفیرییەکەیان باش نییە و کەچی لەکاتی لێخوڕیندا شۆفێرە ئافرەتەکان هەراسان دەکەن.

پیاوان پێیان ناخۆشە ئافرەت لەوان باشتربێت، لەبەر ئەوە هەراسانمان دەکەن، ئەمە بۆچوونی خاتوو سوعاد عەبدوللا ســـەعیدە، کە فەرمانبەرە لەبەڕێوەبەرایەتی تۆماری کۆمپانیاکان، ناوبراو لە درێژەی قســـەکانیدا ئاماژەی بـــەوەدا کە ئەوان وەك ژنـــان لە لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا زۆر لەپیاوان باشترن و زیاتر رێنماییەکان و یاساکانی هاتووچۆ جێبەجێدەکەن و زۆر کەم شۆفێری ئافرەت لەکاتی لێخوڕینی ئوتومبێلدا سەرپێچی یاسا دەکات، ئاماژەی بەوەشدا کە شۆفیرە پیاوەکان بەشێکی زۆریان سەرپێچی یاسا دەکەن.

خاتوو سوعاد لەدرێژەی قسەکانیدا ئاماژەی بەوەدا کە کۆمەڵگەی کوردەواری کۆمەڵگەیەکی خێڵەکییە لەبـــەر ئەوە زۆربەی تاکەکان هیـــچ جۆرە ئازادییەك بەئافرەتـــان رەوا نابینـــن، لەکاتێکدا لـــە رۆژگاری ئەمڕۆدا ئەرکی سەرشـــانی ئافرەتان زۆر قورس بووە، لەبەر ئەوەی جگە لە کاری ناوماڵ، کاری دەرەوەشیان لەســـەر شانە، واتە کە ئافرەتێك ئۆتۆمبێل لێدەخوڕێت بـــۆ کەمکردنەوەی ئەرکی سەرشـــانی مێردەکەیەتی و پێویســـتە هاوکاری بکرێت نەك هەراســـان بکرێت، ناوبـــراو وای بەباش دەزانی هەوڵبدرێت بۆ ئەوەی کە کۆمەڵگە رۆشنبیر بکرێت و بەبەردەوامی هۆشیاری کۆمەڵایەتی لەناو تاکەکاندا ئەنجام بدرێت بۆ ئەوەی کۆمەڵگەیەکی مۆدێرن بۆخۆمان دروست بکەین.

پارێـــزەر گولاڵە ئەحمەد ئامـــاژەی بەوەدا کە تائێستا لە هەرێمی کوردستاندا هیچ جۆرە سزایەکی

یاسایی بۆ شـــۆفێرێکی پیاو نییە کە هەراســانی شۆفێرێکی ئافرەت بکات، لەبەر ئەوە ناتوانرێت بەهیچ دەقێکی یاســای ڕێگری لەو کەسانە بکرێت، چونکە ئێمە وەك یاساناسان هیچ جۆرە بڕگەیەکی یاساییمان بەدەستەوە نییە کە ســزای ئەو شۆفێرە پیاوانە بدەین کــە دەبنە هۆی ئەوەی ئافرەتــان لەکاتی لێخوڕینی ئۆتۆمبێلدا تووشی کارەسات بن، بەڵام لێرەدا دەتوانین هەوڵبدەین لەرێگەی ڕێکخراو و سەنتەرەکانی ئافرەتان کار بکرێت بۆ داڕشــتن و هەموارکردنی یاساییەك بۆ بەرگریکردن لە ئافرەتان لەکاتی شۆفێریدا.

خاتوو ســارا ئەحمەد وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتی ئاماژەی بــەوەدا کۆمەڵگەی ئێمــە کۆمەڵگەیەکی خێڵەکییە وەك هەموو کۆمەڵگەکانی تری ڕۆژهەڵات، کە مافەکانی ئافرەتان لەم کۆمەڵگەیانە زۆر سنووردار کراوەوە هەمــوو ئازادییەکانیان کپکراوە، ئەمە بێجگە لــەوەی کە زۆربــەی داب ونەریتــە کەلتوورییەکان ئیرادەیەکی بەهێزیان لەناو کۆمەڵگەی ئێمەدا هەیە کە ڕێگرە لەهەموو چالاکییەکی ئافرەتان، ئیتر ئێمە چۆن بتوانین لەکۆمەڵگەیەکی ئاوادا کاربکەین، یەکێکیش لە مافە هەرە ســەرەتاییەکانی ئافــرەت، لێخوڕینی ئۆتۆمبێلە کــە زۆربەی تاکەکانــی ئێمە بەتایبەتی پیاوە دواکەوتووەکان دژی ئەمەن و هەمیشە هەوڵدەدەن ڕێگر بن لەوەی ئافرەت ئۆتۆمبێل لێبخوڕێت، ئەوەی کەزۆر پێویســتە لــەم قۆناغــەدا بایەخێکی زۆرتر بەبواری هوشــیاری کۆمەڵایەتی بدرێت، هەوڵبدرێت بۆ ئــەوەی کە گەنجــەکان ڕێز لەئافرەتــان بگرن. لەکاتێکدا ئافــرەت نیوەی کۆمەڵگەیە، بەڵام هەندێك کەس ئەو نیوەیە هەراســان دەکــەن، واتا دەبێت قوناغ بەقۆناغ دەســتی پێبکرێت و هەوڵی ســەرەتاییمان بۆ ئەوە بێت ئەو کەسانەی کــە ڕێگرن لەوەی ئافرەت شــۆفیری بکات هەوڵیان لەگەڵ بدەین بۆ ئەوەی ڕۆشــنبیر بکرێن و ئەو شتانە دووبارە نەکەنەوە، کە ئەنجامی دەدەن و پێویســتە هەر لەمنداڵییەوە منداڵەکان لەســەر ئەو بنەمایە فێربکرێن کــە ڕێز لە ئافرەتان بگرن و هەراســانیان نەکەن، واتە ســەرەتا بە ڕۆشــنبیرکردنی تاکەکان دەست پێبکەین، ئەگــەر نەگەیشــتینە ئەنجامێکــی ڕوون و هەندێك لەپیاوان هەر بەردەوامبوون لەســەر هەراســانکردنی ئافرەتان، دەبێت هەوڵبدرێت ڕێوشــوێنیکی یاســایی بدۆزرێتەوە بۆچارەسەرکردنی، واتە ئەگەر گەیشتینە ئەنجامی ئەوەی کە هۆشیاری کۆمەڵایەتی ناتوانێت چارەسەری بکات، ئەوکات دەبێت لەرێگەی یاساییەوە چارەسەری بکەین.

خاتــوو ئیلهام ســاڵح وەك توێژەرێکــی دەروونی ئاماژەی بەوەدا کە ئەو پیاوانەی کە لە کاتی شۆفێریدا ئافرەتان هەراســان دەکەن، ئەوانــە قەیرانی دەروونیان هەیەو هەســت بەجۆرە کەمو کوڕییــەك دەکەن، واتە ئەوەی کەمن زۆر بەپێوســتی دەزانم ئاماژەی پێبدەم زۆر پیــاو هەن خێزانەکانیان توانای فێربوونیان کەمە، کاتێك کە ئــەوان دێنە دەرەوە دەبینن ئافرەتی زیرەك و بەتوانا هەیە و فێری شــۆفێری بووە، یەکسەر هەست بەکەموکــوڕی دەکەن بڕیار دەدەن کــە ئەو ئافرەتانە هەراسان بکەن و نەهێڵن شۆفێرییەکەیان بکەن، هەندێك لە هەرزەکاران کەبوونەتە خاوەنی ئۆتۆمبێل هیچ کارو پیشەیەکیان نییە تەنیا ئەوە نەبێت پێش بە کچان بگرن، ئەگەر پیادەبن. ئەگەر کچەکان شــۆفیریش بن، ئەوا ئەو هەرزەکارانە هەوڵدەدەن کێشــەیان بۆ دروست بکەن و هەراســانیان بکەن، واتە کێشــەکە ئاڵۆزە، چونکە کۆمەڵگەی ئێمە هەموو جۆرە مرۆڤێکی تێدایە.

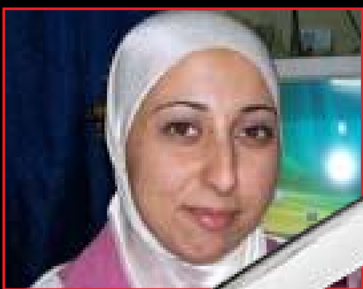

لەدامو دەزگاكاندا ئیرادەی ئافرەتانی فەرمـــــ

هەمیشە لە دروســـتبوونی ئافرەتی سەركەوتوو رێگرن، ئەمە رای خاتوو شیلان شاكرە كە توێژەری كۆمەڵایەتییە، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا كەهەمیشـــە پیاوان رێگربوون لەدرووســـتبوون و ســـەركەوتنی ئافرەتـــان لەهەمـــوو بوارەكاندا، چونكـــە پیاوانی كۆمەڵگەی ئێمە زۆر تەقلیدین، هەمیشە رێگردەبن لەسەركەوتنی ئافرەتان.

ئەگەر ئافرەتێك لەكارەكانیدا ســـەركەوتوو بێت، بوختانـــی پێدەكرێـــت. ئەمە رای خاتـــوو هێلین جەماله كە فەرمانبـــەرە لەوەزارەتی كاروكاروباری كۆمەڵایەتـــی، ناوبـــراو تەئكیدی لـــەوە كردەوە كەهەتا ئەمڕۆ رێگە بە ئافرەتان نەدراوە تواناكانی خۆیـــان دەربخەن، ئەگـــەر ئافرەتێـــك لەكارەكەیدا زۆر چالاكبێت، هەوڵبدات ســـەربكەوێت بۆ ئەوەی تواناكانی خۆی بەدەربخات، ئەوا یەكســـەر لەلایەن پیاوەكانەوە هـــەزارو یەك بوختانـــی جۆراوجۆری بۆدروســـت دەكرێت، هەزارەها قســـەی نابەجێ و ناپەســـەندی لەســـەر دەكەن. جێگەی داخە ئەمڕۆ لەزۆربەی فەرمانگەكاندا ئافرەتان ناگەنە پلەیەكی بەرز، هەرچەندە تواناشیان هەبێت و كەسایەتییەكی بەهێزیـــان هەبێت، لەبەر ئەوەی كـــە هەر ئافرەتێك هەندێك ســـەركەوتوو بێت، یەكســـەر بوختانی بۆ دەكرێـــت و هەموو هەوڵ و تواناكانی لەبار دەبرێت، هەربۆیـــەش دەتوانم بڵێم كە لەنـــاو فەرمانگاكاندا ئیرادەی ئافرەتان تەواو سڕكراوە.

ئافرەتان خۆیان رێگرن لەدروســـتبوونی ئافرەتی سەركەوتوو، ئەمە قسەی خاتوو هەوار تایەر بوو كە ئاماژەی بەوەدا زۆر جار ئافرەتێك توانیویەتی هەوڵ و توانا شـــارەوەكانی خۆی بەدەر بخات و هەندێك لە بەهرەكانی پێشـــانی كۆمەڵگە بدات، بە هەوڵ و ماندووبوونـــی خۆی پلەیەكی ئیداری بەدەســـت بهێنێت، ئەوا یەكســـەر ئافرەتەكانی ناو فەرمانگەكە كەوتوونەتە كێشە دروســـتكردن بۆی و نەیانهێشتووە لەكارەكەیـــدا ســـەركەوتن بەدەســـت بێنێـــت، ئەوەی كەمـــن تێبینیم كردووە ئەوەنـــدەی ئافرەتان ڕێگرن لە دروستبوونی ئافرەتی سەركەوتوو، پیاوان رێگرنەبوون.

هەمـــوو تاكەكانـــی ناوئـــەم كۆمەڵگەیەی ئێمە بەپیاو ژنەوە دژی ئافرەتی ســـەركەوتوون. ئەمە رای خاتوو ژیلیا حەســـەنە ناوبراو ئاماژەی بەوەدا هەندێك لە ژنان و پیاوانیش دژی كەســـێكی ســـەركەوتوون، ناوبـــراو پێـــی راگەیاندین ئەو خـــۆی ئەمەی بەســـەر هاتووە، ناوبـــراو ئاماژەی بەوەدا كە ئەو ماوەی شەش مانگ ســـكرتێرەی بەڕێوەبـــەری گشـــتی بووە و توانیویەتی لەو ماوەیەدا زۆرتریـــن خزمـــەت بـــە دەزگاكەو هاووڵاتیـــان بـــكات، وەك ئافرەتێك تەعبیر لەهێز و ئیـــرادەی خۆی بكات، بەڵام ئەوەندە قسەی بۆ هەڵبەستراو بوختانی بۆ كـــراوە ناچار بوو لە كارەكەی وازبهێنێت، ناوبراو وای دەبینـــی بوختانـــەكان بە جۆرێك بێزاریـــان كرد هەربۆیە وازی لەكارەكـــەی هێنا، ناچار وەك فەرمانبەرێكی ســـادە كەوتـــە كاركردن و هیچ جـــۆرە پلەیەكی نەما، ئیتر ئەوكاتە كۆمەڵگە وازیان لێهێنا، چونكە كۆمەڵگەی ئێمە تەنیا دژی كەسانی سەركەوتوون، بەهیچ شێوەیەك حەزناكەن ئافرەتی سەركەوتوو دروست بێت، حەزدەكەن هەمیشـــە ئافـــرەت لەژێر كۆنترۆڵـــی پیاواندا بێت، ئەوەی من تیبینیم كردووە، ئافرەتەكانیش شانبەشانی پیاوان هاوكاردەبـــن بۆ لەباربردنی تواناكانی ئافرەتی ســـەركەوتوو لەناو كۆمەڵگەی ئێمەدا، لەبەر ئەوە مـــن چەندە پیاوان بەتاوانبـــار دەزانم ئەوەندە زیاتر ئافرەتان تاوانبار دەكەم، كە دژی ئافرەتانی بەتواناو خـــاوەن ئەزموون دەوەستننەوە و دەبنە هۆی كپكردنی ئیرادەی ئافرەتان.

خاتوو شـــایەن موحسین كـــە فەرمانبـــەرە لە كۆمپانیـــای (میگرۆســـاج) ئامـــاژەی بەوەدا كەئەو ســـەرەتا لەنـــاو یەكێـــك

لـــەم ســـەردەمەی ئەمڕۆمانـــدا رێژەیەكی بەرچاو لە ژنـــان و كچان لەدامـــودەزگا حكومی و ئەهلییەكاندا كاردەكەن، بەڵام ئەوەی كە تێبینی دەكرێت رێژەیەكی زۆر كەمیان هەن كە توانیبێتیان بگەنە پلەیەكی ئیداری بـــەرزو توانیبێتیان ئیرادەی تواناكاكانیان بخەنـــە گەڕ و پێگەیەكیان بۆ خۆیان دروست كردبێت.

پیاوان حەزناكەن ئافرەت بەرپرسیان بێت، ئەمە رای خاتوو شاناز عەلی ئەحمەدە كە فەرمانبەرە لە وەزارەتـــی كارەبا، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا كە زۆربەی ئافرەتانی فەرمانبەر كەسانی لێهاتوو سەركەوتوون، بەڵام هەرگیز پیـــاوان ڕێگە نادەن ئافرەتێكی ســـەركەوتوو بگاتە پلەیەكی بەرز، لەبەر ئەوەی كە پیاوان زۆر دڵڕەقـــن و قبوڵی ئەوە ناكەن ئافرەت بەڕێوبەریان بێت یان بەرپرسی هۆبەكەیان بێت.

ـــانبەر سڕکراوە

لەفەرمانگە حکومییەکانـــدا فەرمانبەر بووە، بەڵام دواتـــر وازی هێناوەو بڕیـــاری داوە بچێت بۆ کەرتی تایبەت، ناوبراو ئاماژەی بەوەدا کە تاراددەیەك کەرتی تایبەتی بۆ ئافرەتان باشـــترە، چونکە بەشێکی زۆر ســـەرکەوتن لەم بـــوارەدا دەکەوێتە ســـەر تواناکانی خۆی، شایەنی وتنە دەتوانم بڵێم کە ئیرادەی ئافرەتان لەنـــاو فەرمانگە حکومییەکاندا بە تەواوی ســـڕکراوە، بەڵام تاڕاددەیەك کەرتی تایبەت باشترەو ئافرەت دەتوانێت بوونی خۆی بسەلمێنێت.

خاتـــوو نیـــان عەلـــی رای پێچەوانـــەی هەبوو، بەوەی کە لە نـــاو کۆمەڵگەی ئێمەدا لەهەموو بوارەکاندا فەرمانگەی حکومی بێت، یـــان کۆمپانیا بێت، یان کەرتی گشـــتی بێت یان تایبەتی، هەر هەمووی ئافرەت دەچەوسێتەوەو تو ا نا کا نـــی ســـڕ د ە کر ێت و ناهێڵـــن بتوانێت هەوڵ و کۆششـــی خۆی بکات بۆئەوەی کەسەکە سەرکەوتووبێت.

خاتوو تەرزە عەبدوڵڵا وەك توێژەرێکی دەروونی ئامـــاژەی بەوەدا کـــە پیاوانی نـــاو کۆمەڵگەی ئێمە لـــەرووی دەروونییـــەوە حەزدەکـــەن ئافرەتان لەژێر کۆنترۆلیاندا بێت، بەهیچ شـــێوەیەك ناتوانن قبوڵی ئەوە بکەن ژنێك بتوانێت لەرووی ئیدارییەوە فەرمانیان پێبدات، چونکە زۆربەی کۆمەڵگەکانی رۆژهـــەڵات و بەتایبەتی ئەوانەی کە لە بنچینەدا کۆمەڵگەی خێڵەکی بوون بەم شـــێوەیە تاکەکان بیر دەکەنەوە، ئەگەر ســـەیر کەیـــن زۆر لەئافرەتانیش حەزناکەن ئافرەتێکی سەرکەوتوو هەبێت لەناویاندا، لەبـــەر ئەوەی کە ئافرەتانی نـــاو کۆمەڵگای ئێمە جۆرە نەریتێکیان لەلا دروست بوو کە ببنە پاشکۆی پیـــاوان واتە لەژێر کۆنترۆڵـــی پیاواندا بن، کاتێك دەبینن ئافرەتێك لەوان سەکەوتووترە توانای زیاتری هەیە و نەبۆتە پاشکۆیەکی مێردەکەی یان براکەی یەکسەر هەوڵدەدەن کە تواناکانی کپبکرێت و نەهێڵن ســـەرکەوتوو بێـــت، ئەمە بێجگە لـــەوەی کە زۆر لەژنان لەرووی دەروونییەوە حەزدەکەن پیاوەکان لەوان باشـــتربن، نەك ژنانی تر. چونکە هەندێك ژن جۆرە ئیرەییەکیان تێدایە پێیان ناخۆشە هاوڕەگەزی خۆیان ســـەرکەوتوو بێت و حەزدەکەن هەمیشـــە پیاوەکان بەسەریاندا زاڵبن.

خاتوو کەژاڵ حەمە ئەمین وەك توێژەرێکی کۆمەڵایەتـــی وای دەبینـــی لەناو کۆمەڵگەکانـــی رۆژهەڵاتدا و بەتایەبتـــی کۆمەڵگەی عێراقـــی کـــە نەریتی بیابانیان بەسەردا زاڵە، چەنـــد نۆرمێکی کۆمەڵایەتیان لەلادروست بووە کەرێگرن لەوەی کە ئافرەتان بتوانـــن ئیـــرادەی خۆیان دەربخەن، چونکە لەبنەماکانـــی کۆمەڵگەی خێڵەکـــی بیاباندا بەداخـــەوە لە ناو کۆمەڵگـــەی ئێمە بەئاشـــکرا کاریگەری هەســـت پێدەکرێت، ئافرەتان هەمیشـــە بوونەتە قوربانـــی پیاوەکان، هەرگیز هیـــچ ژنێك رۆڵێکی بەهێـــزی لەناو کۆمەڵگەدا پێنـــەدراوە، لەبەر ئەوە دەتوانم بڵێـــم کە ئەمڕۆش ئـــەو فەرمانگەیانەی ئافرەتی فەرمانبـــەری لێیە ئاوێنەی کۆمەڵگەیە، بۆیەش ئافرەتان هەموو تواناکانیان ســـڕدەکرێت و رێگەیان پێنادرێت هیچ جۆرە کارێکی ســـەرکەوتوو ئەنجام بدەن.

ئامادەکردنی دیار سالار

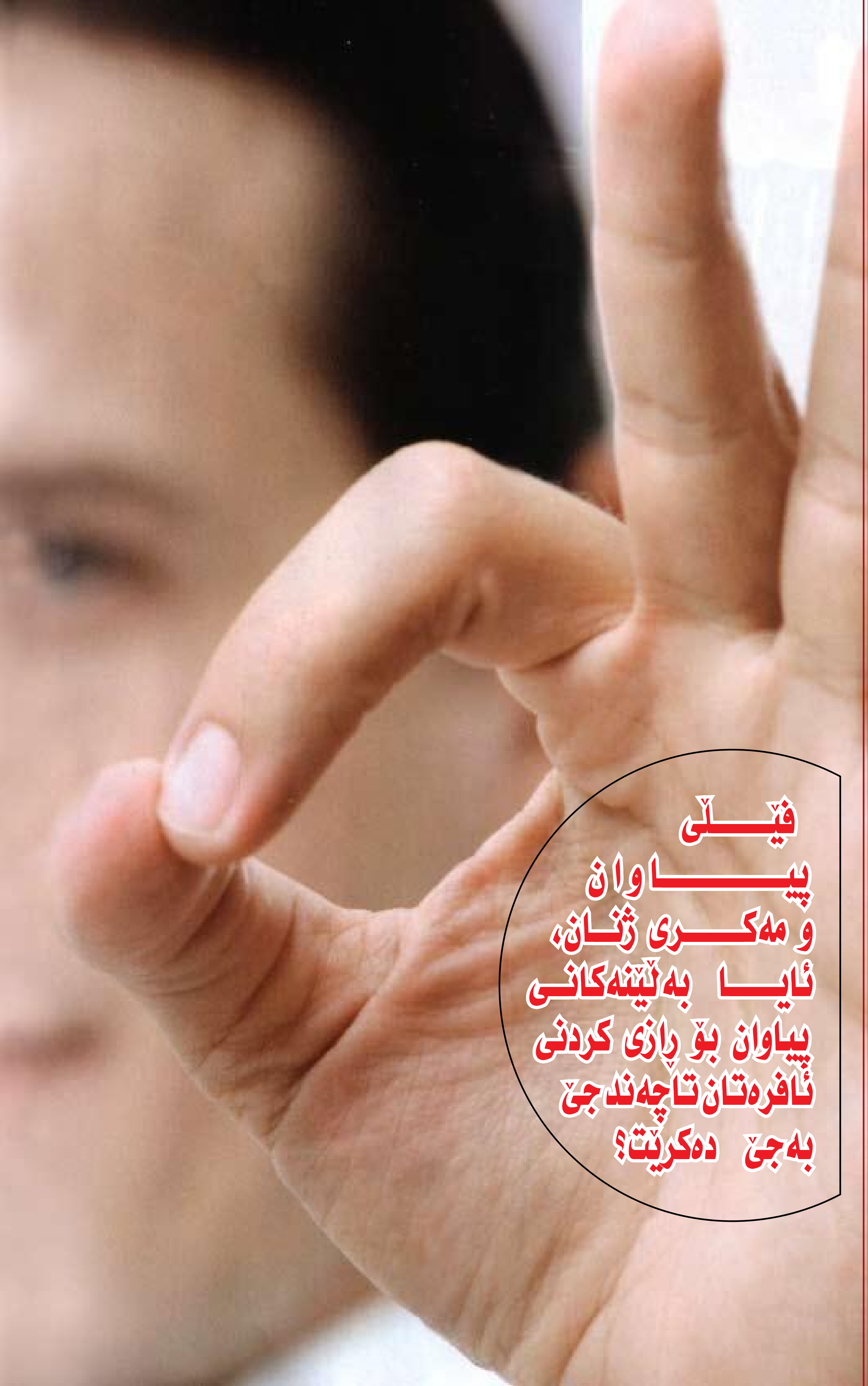
فێڵی
پیاوان
و مەکری ژنان،
ئایا بەڵێنەکانی
پیاوان بۆ ڕازی کردنی
ئافرەتان تاچەندجێ
بەجێ دەکرێت؟

کاتێك ژن و پیاو ژیانی هاوسەری پێك دەهێنن ژن رۆژانە ناز بەسەر پیاوەکەیدا دەکات . ئەوکات پیاوەکە ناچارە بەڵێن بدات بەژنەکەی بۆئەوەی دڵی رازی بکات .بەڵام زۆربەی ژنان گلەیی ئەوەدەکەن کە پیاوەکانیان نازیان هەڵناگرن و بەڵێنەکانیان جێبەجێ ناکەن .لەم بارەیەوە رابۆچوونی چەند کەسێکمان بۆ ورووژاندنی ئەم بابەتە وەرگرتووە.

* * *

پیاو زیاتر لەقۆناغی دەزگیرانێتی بەڵێنەکانی جێبەجێدەکات

فێنك وریا، پێیی وایە، زۆربەی پیاوان زیاتر لەپێش ئەوەی ژیانی هاوسەری پێك بهێنێت زیاتر بەڵێنەکانی ژن جێبەجێ دەکات، چونکە ئەوکات پیاوەکە هەموو داواکاریەکان جێبەجێ دەکات بەس بۆئەوەی کچەکە رازی بێت بۆئەوەی ژیانی هاوسەری لەگەڵ پێکبهێنێت .بەڵام کاتێك ژیانی هاوسەری پێکهێنا ئەوکات کەمجار بەڵێنەکان جێبەجێ دەکات چونکە دەزانێت ژنەکە بوو بەهی خۆی هەروەها ژنەکە ناچارە بەهەموو شێوەیەك لەگەڵی رازی بێت و ژیان بەسەر بەرێ . بۆیە ئەوکات هەر رۆژە و فێڵێك دەدۆزێتەوە بۆئەوەی خۆی دەرباز بکات لە بەڵێنەکانی . فێنك وتی « هەمووکات هاوسەرەکەم بەڵێنەکانی جێبەجێکردوومەوە نازی هەڵگرتووم .

دواتر مامۆستا تارا تەمەنی ٣٠ ساڵە و بۆماوەی شەش ساڵە ژیانی هاوسەری پێکهێناوە، پێی وایە زیاتر پیاو لەقۆناغی دەزگیرانێتی بەڵێنەکانی جێبەجێ دەکات نەوەك لەو قۆناغەی کەژیانی هاوسەری پێکدەهێنن، دەڵێت « ئەوکاتەی کە دەزگیراندار بووم پیاوەکەم زیاتر نازی هەڵدەگرتم چونکە ئەوکات هەر قسەیەکی کردبا باوکم دەیوت کچی خۆمت نادەمێ . بەڵام کاتێك گواستمیەوە بێمنەت بوو لەسەد بەڵێن دوویان جێبەجێ ناکات هەردەڵێت باشە بەسەرچاو بەڵام هیچ کامیشیان جێبەجێ ناکات .

ژن بەشێوەیەکی راستگۆیانە خۆشەویستی خۆی دەردەبڕێت

ڕێزان ئەنور قوتابی زانکۆیە دەڵێت « زۆرجار ژن مەکر دەکات بەسەر پیاوەکەی بەشێوەیەکی راستگۆیانە و خۆشەویستی خۆی دەردەبڕێت بەشێوەیەکی راستەوخۆ، بەڵام بەپێچەوانەوە پیاو زۆر شتی شاراوەی هەیە هەموو شتێك دەرنابڕێت .زۆر جار فێڵا لەژنەکەی دەکات و وەك ئەوە وایە هەڵی خەڵەتێنێت . تەنیا بۆئەوەی ژنەکە رازی بێت .بەڵام زۆر جار ژنەکە دەزانێت ئەو قسانەی کە پیاوەکە بۆی دەکات کە دوورن لە ڕاستی بەڵام دڵی پێخۆش دەبێت رازی دەبێت بەقسەکانی .

دەبێ بەشێوەیەکی زیرەکانە هەڵسوکەوت لەگەڵ هاوسەرەکەت بکەی بۆئەوەی نازەکانت هەڵبگرێ

خاتوو دەریا تەمەنی ٢٦ ساڵەو ژیانی هاوسەری پێکهێناوەو خاوەنی دوو منداڵەو دەڵێت « هەموو کات مەکری پیاو لەمەکری ژن گەورەترە، چونکە دەسەڵاتی زیاترە .بۆیە پێویستە ژن بەشێوەیەکی زیرەکانە مەکرو نازی خۆی بەسەر پیاو بکات بۆئەوەی بتوانێت ئەو شتانەی لێی داوادەکەی بۆت جێبەجێبکات .نازەکانت هەڵگرێ .

ژن بەزۆری لە ژووری نووستن ناز بەسەرپیاوەکەی دەکات

ئەحمەد نەجات بۆ ماوەی سێ ساڵە ژیانی هاوسەری پێکهێناوەو خاوەنی منداڵێکە و دەڵێت « ژن ئەوکاتانە ناز بەسەر پیاوەکەی دەکات لەژووری نووستن ئەوکات داواکارییەکانی خۆی دەڵێت ئەوکات پیاوەکە بەڵێنی پێدەدا جێبەجێیان بکات، بەڵام زۆرجار جێبەجێیان نەکات تەنیا قسەیە و دەیکات بەس بۆئەوەی دڵی ژنەکەی رابگرێت واتا دەتوانم بڵێم فێڵی لێدەکات . سیناریۆی بۆدەکات وەك ئەوەی کەنازەکانی هەڵدەگرێت . «ئەحمەد » ئاماژەی بەوەدا وتی « ئەوەندەی لەتوانام دابووە بەڵێنەکانم جێبەجێ کردووە و دڵی هاوسەری خۆم نەشکاندوە، بەڵام زۆرجاریش ئەو فێڵەم لەگەڵی بەکارهێناوەو وتومە بەڵێنەکە جێبەجێ دەکەم .لەهەمان کاتدا جێبەجێشم نەکردوە تەنیا قسەبووە کردومە .

مرۆڤ قەبارەی ئەوبەڵێنەی داویەتی زۆرگەورەترە لەوتوانایەی هەیەتی

ستار باقی بەرپرسی بەشی کۆمەڵناسی لەگۆڤاری نمە وتی» مرۆڤ زۆر کات قەبارەی ئەو بەڵێنەی داویەتی زۆر گەورەترەلەو توانایەی کەهەیەتی .ڕەنگە داواکاری پیاوەکە زۆر گەورەتر بێت لەتوانای ماددی پیاوەکە، بۆنموونە ژنەکێك داوای (٢٠) مسقال زێر لەپیاوەکەی دەکات . پیاوەکە بۆئەوەی دڵی ژنەکەی رازی بکات. توانای پیاوەکە ئەوەی کە بچێتە ژێر باڵی قسەی ژنەکەی . ئەوکاتە پیاوەکە هەوڵدەدات خۆی دووردەخاتەوە لەو داواکارییە کە ژنەکە هەیەتی بۆئەوەی خۆی دووردەخاتەوەلەم بابەتە رەنگە پەنادەباتە کۆمەڵێك شت کەهەر لەژیاندا بوونیان نییە . هەروەها بوونی کات زۆر دەوری هەیە لەنێوان ژن و پیاودا ئەگەر ئەو ژن و پیاو کاتی زۆرتر لەگەڵ یەك دانیشن ئەوا جوانتر شارەزای یەکتر دەبن و زیاتر ئاگاداری یەکتر دەبن ئەوکات پیاو زیاتر دەتوانێت بەڵێنەکانی جێبەجێ بکات .ناتوانێت فێڵی لێبکات چونکە ژنەکەی ئاگاداری کارو پیشەکانیەتی . هەورەوها هاوپیشەیی بوون زیاتر رۆڵی هەیەو دەرفەتی ئەم شتانە کەمتر دەبێتەوە . پەروەردەکردنی خێزان رۆڵێکی گرینگی هەیە، چونکە ئەو کەسانەی لەتەمەنی گەورەبوون ئەم کارانەدەکات لەمنداڵییەوە فێرکراوە کە نەتوانێت بەڵێنەکانی جێبەجێ بکات .

هەروەها «ستار» ئەوەش دەخاتەڕوو دەڵێت « زۆرجار هەردووکیان ناز بەسەر یەکتر دەکەن بەتایبەتی ژن (تەبیعاتێکی) ناسکی هەیە .بۆی هەیە نازبکات لەسەرپیاوەکەی بەڵام پیاو ئەوەندە بۆی نییە ناز بکات لەسەر ژنەکەی تەنیا لەیەك کاتدا پیاو دەتوانێت ناز بکات لەسەر ژنەکەی لەباری خۆشەویستی کە خۆشەویستی بەرامبەر یەك دەربڕن ئەوکات ئاساییە .

هیچ کات پێویست ناکات ژن و پیاو بەشێوەیەکی نادروست شتەکان لەگەڵ یەکتر بڵێن

سارا حوسێن توێژەری کۆمەڵایەتی لەسەنتەری مەسەلە دەڵێت « هیچ کات لەگەڵ ئەوەدانیم لەنێو ژن و مێرد بەشێوەیەکی ناراست شتەکان بۆیەکتر نەڵێن بۆ نموونە پیاوەکە بەژنەکەی دەڵێت شتت بۆدەکرم بەڵام دەشزانێت بۆی ناکرێت بە رای من بەشێوەیکی راشکاوانەبڵێت من لەتوانام نییە ئەم شتەت بۆبکرم .

نەك تەنیا دڵی خۆش بکات و بۆشی نەکرێت، چونکە ئەوکات درۆ لەگەڵ خودی خۆی و بەرامبەرەکەی دەکات . سارا وتی « ئەوکاتانەی کە پیاو بەڵێن بەژنەکەی دەدات و جێبەجێی ناکات ئەگەر ئەم قسانەی دەیکات تەنیا ماوەیەکە سەردەگرێت لای ژنەکە رۆژێك دێت ئاشکرا دەبێت کە بەڵێنەکانی جێبەجێ ناکات ئەوکات سیقەش لەنێوانیان کەم دەبێتەوە نەك ژیانیان خۆش بێت .

مامەڵەی فەرمانبەران لەگەڵ هاووڵاتیاندا

ئا: ئەمەل محەمەد جەلال

فەرمانبەر بریتییە لەو کەسەی کە لەیەکێك لە فەرمانگەکانی دەوڵەتدا هەڵدەستێت بە ئەداکردنی کاروباری گشتی خەڵك، واتە لەبەرامبەر ئەو ئەرکەی کە دەیکات حکومەت مووچەی بۆبڕیوەتەوەو دەبێت بەیەکسانی و لەپێناوی بەرژەوەندییە گشتییەکاندا مامەڵە بکات و بەئەرکی خۆی بزانێت هەرکارێك کە لەچوارچێوەی پیشەکەی خۆیدایە پێیهەستێت،لەکوردستانیشدا هاووڵاتیان زۆرترین کارەکانیان دەکەوێتە فەرمانگەکان و بەردەوام رۆژانە مامەڵە لەگەڵ فەرمانبەراندا دەکەن و بەم هۆیەشەوە هەر فەرمانبەرەو بەپێی ئەو تایبەتمەندییەی کە هەیەتی مامەڵە لەگەڵ هاووڵاتیاندا دەکات.

***

خەڵکی وایە هەموو شەوێك تەلەفۆنم بۆدەکات بۆئەوەی بزانێت ئیشەکەی تەواو بووە

رێبوار فەرەج ئەحمەد کە وەکو دەڵاڵێك نزیکەی ١٠ ساڵە بۆ مامەڵە و کاروباری هاووڵاتیان کاردەکات باوەڕی وابوو کە بەشێوەیەکی گشتی مامەڵەی فەرمانبەران لەگەڵ هاووڵاتیاندا خراپ نییە بۆ نموونە ئەمڕۆ نزیکەی ئیشی ٤ فەرمانگەم تەواو کردووە جگە لەو هەموو قەرەباڵغیەی کە لە فەرمانگەکاندا هەیە،بەڵام چەم بێ چەقەڵیش نابێت لەوانەیە لە فەرمانگەیەکدا یەك یان دوو فەرمانبەری تیابێت کە بە میزاجیەتی خۆی کارەکان بکات ئەمەش مانای ئەوە نییە کە ئەو فەرمانگەیە ئیشی خەڵك ناکات، بەڕاستی خەڵکی ئێمە ئارامگرتنی نییە و دەیەوێت کارەکەی بە یەك رۆژ تەواوبێت،خەڵکی وایە هەموو شەوێك تەلەفۆنم بۆدەکات بۆئەوەی بزانێت ئیشەکەی تەواو نەبووە لەکاتێکدا بە ١٠ رۆژ ئینجا تەواو دەبێت.

ئەگەر لێپرسینەوە لەگەڵ فەرمانبەرەکان بکرێت ئەوا ئەوانیش مامەڵەیان باش دەبێت

زیاتر لە کاتژمێرێکە سەرەم گرتووە ئێستا سەرەم نەهاتووە و پۆلیسەکانی بەردەرگاش هەندێك جار خەڵکی وادەکەنە ژوورەوە کە لەسەرەشدا نەوەستاوە،ئەمە وتەی مەعروف عەزیز مەعروفی تەمەن ٥٠ ساڵبوو کە لەفەرمانگەی دادنووسی سلێمانی/ئێواران سەرەی گرتبوو بۆ ئەوەی بریکارنامەیەکی گشتی بکاتەوە بۆ پارێزەرێك،سەبارەت بە مامەڵەی فەرمانبەرانیش باوەڕی وابوو کە ئەگەر لێپرسینەوە لە فەرمانبەرەکان بکرێت ئەوا ئەوانیش مامەڵەیان لەگەڵ خەڵکیدا باش دەبێت و هەرچەندە من کەم ئەچمە فەرمانگەکان بەڵام ئەوەندەی چووم مامەڵەیان خراپ نەبووە لەگەڵم تەنیا ئەوەندە نەبێت جارێك بۆمەسەلەی وەرگرتنی سولفەی عەقار فەرمانبەرێك لێم توڕەبوو و کارەکەی بۆ نەکردم.

گلەییم لە هەندێك فەرمانبەری پیاو هەیە

بەبڕوای من فەرمانبەرە ژنەکان مامەڵەیان خۆشترە وەك لە پیاوەکان، تائێستا ژنێکم نەبینیوە گلەیی لێبکەم و دەستیان ماچ دەکەم بەڵام بەداخەوە گلەیم لە هەندێك فەرمانبەری پیاو هەیە کە وادەزانن بەخۆڕایی کارەکانمان بۆدەکەن و منەتمان بەسەردادەکەن، چەندەها جار پێیان وتووم بڕۆ بەیانی وەرەوە،ئەمە بۆچوونی رابیعە عەلی صالح بوو کە زۆربەی کات کاری بە فەرمانگەکان هەیە لەبەرئەوەی کوڕو کچێکی لە دەرەوەیە و بریکاری ئەوانە بۆ هەر مامەڵەیەك کە بۆیانبکات، هەروەها وتیشی ناشڵێم ژنەکانیش هەموویان هەر باشن چونکە ژنانیش بە قسەن و لەوانەیە بەهۆی ئەوەی کە دوو ژن بەیەکەوە لەیەك ژووردان بەهۆی قسەی زۆرەوە کە دەیکەن کاری خەڵك دوابکەوێت بەڵام هێشتا وەك هی پیاوان نییە.

خەڵکی ئێستاش زۆر بێ ئارامەو بەدیار فەرمانبەرەکەوە دەوەستێت تا کارەکەی بۆتەواو دەکات

فەرمانبەر نوێنەری خەڵك و حکومەتە لەو فەرمانگەیەی کە دەوامی لێدەکات بۆیە بەپێی یاسا دوو ئەرکی دەکەوێتە ئەستۆ، ئەرکێکی ئەوەیە کە کارەکە لەچوارچێوەی یاسادا جێبەجێ بکات ئەرکەکەی تریشی مەعنەوییە و دەبێت بەوپەڕی رێزگرتن و ئەدایەکی جوانەوە مامەڵە لەگەڵ هاووڵاتیاندا بکات ئەمە باوەڕی پارێزەر ئیسماعیل ئەحمەد جەمال بوو،لەبەرئەوەش کە بەپێی نووسراوی رەسمی ئەنجوومەنی وەزیران دەبێت فەرمانگەکان کارئاسانی بۆ پارێزەران بکەن بۆیە مامەڵەی فەرمانبەران لەگەڵ ئێمە زۆرباشە و دەستخۆشییان لێدەکەم،هەرچەندە لەهەندێك فەرمانگە وەکو هاووڵاتییەکی ئاسایی مامەڵەمان لەگەڵدا دەکەن بەڵام ئێمەش زۆر گوێ نادەین و لەگەڵیاندا ئیشەکان بەرێدەکەین، بەڵام بەڕاستی خەڵکی ئێستاش زۆر بێ ئارامەو بەسەر فەرمانبەرەکەوە دەوەستێت تا کارەکەی بۆدەکات.

فەرمانبەری هەندێ فەرمانگەم بەدڵ نییە

هەندێ فەرمانگە هەیە فەرمانبەراکانیان زۆر بەباشی کارەکان دەکەن و خەڵك ئەزێت نادەن وەکو فەرمانگەی پاسپۆرت و رەگەزنامە بەڵام فەرمانبەری هەندێ فەرمانگەی ترم بەدڵ نییە و خەڵك زۆر لێیان رازی نین کە پێویست ناکات ناویان بێنین ئەمەش بۆچوونی کاوە زرار محێدین بوو،هەروەها وتی مووچەی فەرمانبەران وەکو پێویست نییە و بەباشی دەزانم مووچەیان بۆزیاتربکرێت تاکو ئەوانیش بەچاوێکی ترەوە سەیری خەڵك بکەن،ئامۆزایەکم لە بانك دامەزراوە ئەڵێ ٢٥٠هەزار دینارم هەیە کە بەشی رۆژانەکەی ناکات.

فەرمانبەری وا ئەزانم بە ٣ پاص ئینجا ئەگاتە فەرمانگەکەی

من هەرگیز گلەیی لە فەرمانبەران ناکەم لەبەرئەوەی ئیشی فەرمانگەکان زۆر زیادی کردووە و زۆر قەرەباڵغن و خەڵکیش دەڵێی لەسەر ئاو و ئاگرە و ئەوەش کە گلەیی دەکات ئەگەر خۆی لەجێگەی فەرمانبەرەکە بوایە هەروەك ئەو دەبوو،ئەمە باوەڕی رزگار عەبدولڕەحمان عەلی بوو،هەروەها وتیشی کە لەبەرئەوەی ٨ ساڵ شۆفێریی پاصی یەکێك لە گەڕەکەکانی شاری سلێمانی بووە بۆی دەرکەوتووە کە خەڵك هەمیشە بە گلەیین و بەچاوێکی دادپەروەرانەوە شتەکان نابینن،لەسەر قسەکانی بەردەوام بوو و دەیوت دەستخۆشی لەفەرمانبەرە بەرێزەکان دەکەم دەبێت خەڵکیش پەلە نەکات،چی تیایە ئەگەر دوو رۆژ ئیشەکەی دوابکەوێت،فەرمانبەری وا دەزانم بە ٣ پاص ئینجا دەگاتە فەرمانگەکەی و ئەمیش پێویستی بەوە هەیە موراعاتی بکرێت و رێزی لێبگیرێت.

نابێت تەنیا لە چاوی خۆمانەوە سەیری بەرامبەرەکانمان بەکەین

ئەگەر خەڵك مامەڵەی باش بێت لەگەڵ ئەو فەرمانبەرەی کە ئیشی دەکەوێتەلای ئەوا باوەڕناکەم فەرمانبەریش بەشێوەیەك مامەڵە بکات بەدڵی ئەو نەبێت،خەڵکی ئێمە ئەوە نازانێت کە هەر فەرمانبەرێك لە ژینگەیەکی خێزانیدا ژیان بەسەردەبات و لەوانەشە کۆمەڵێك گرفتی دارایی و دەروونی هەبێت ئەمەش کاردەکاتە سەر ئەدای کاری ئەو فەرمانبەرە لە فەرمانگەکەیدا بۆیە پێویستە هاووڵاتیانیش موراعاتی فەرمانبەران بکەن،ئەمە باوەڕی کۆسار زانا یاسین-ی دەروونناس بوو،هەروەها لەسەر بۆچوونەکانی بەردەوام بوو و دەیوت ئێمە نابێت تەنیا لە چاوی خۆمانەوە سەیری بەرامبەرەکانمان بەکەین بەڵکو ئەبێت لەژیانی خۆیەوە سەیری بکەیت، هەرکاتێکیش بەمشێوەیە بیرمان کردەوە ئەوا تەنیا گلەیی لەبەرامبەرەکانمان ناکەین بەڵکو هەندێ جاریش خۆمان بە تاوانبار دەزانین و موراعاتی ئەوانیش دەکەین،بەپێویستیشی دەزانم وانەی دەروونناسی لە هەموو قۆناغەکان تا دەگاتە زانکۆ بخوێندرێت تاکو خەڵك و فەرمانبەرانیش بزانن چۆن مامەڵە لەگەڵ یەکتردابکەن.

دایک و باوکان و حەزو

بەبێ بوونی منداڵی زۆر ناتوانم بژیم

ئامادەکردنی : رووخۆش محەمە کەریم

هەموو ژن و پیاوێك دەچنە ناو ژیانی هاوسەرگیرییەوە و حەز و ئارەزوی منداڵبوون دەکەن، پیاوەکان لەبری ئەوە شانازی باوکایەتییان پێ دەخشرێ و بەشێك لە ژنانیش لەبەر حەزو خۆشەویستی مێردەکانیان و ئەوانی تریش حەزو خولیای تایبەتمەندێتی خۆیانە،هەندێکیشیان حەز لە بوونی منداڵی زۆر دەکەن و هەندێکی تریش لە دایك و باوکانی تەمەن گەنج تەنیا منداڵێك یان دووان بە گونجاو دەزانن.

مامۆستا تارا غەریب ئەحمەد دەستی دوومنداڵە کچەکەی گرتبوو و بەرەو دادگای سلێمانی بەرێدەکەوت و منیش راستەوخۆ پرسیاری ئەوەم لێکرد واپێدەچێت منداڵەکانت زۆر خۆشبوێن، وتی سۆمای چاوانمن، سەبارەت بەوەش کە هەردوو منداڵەکەی کچن باوەڕی وابوو کە هۆشیاریی و رۆشنبیریی هاوسەرەکەم بەشێوەیەکە کە لەگەڵ حەزەکانی من هەنگاو دەنێت و زۆر باوەڕی بە قەدەر هەیە و زۆربەی کات دەڵێ مەکرونازەکانی کچەکەم ناگۆڕمەوە بە ١٠٠ کوڕ، ئەگینا ئەگەر تووشم بە پیاوێکی ترەوە بوایە کە ئەم باوەڕەی نەبوایە ئەوا بێگومان منیش تووشی هەندێك گرفت دەبووم.

ژیلا گوورون فایەق ژنە پەروەردەکاری دایەنگەی سۆز، کە نزیکەی ٢١منداڵ پەروەردە دەکات و رۆژانە مامەڵەیان لەگەڵدا دەکات و خۆشی خاوەنی دوو کوڕ و کچێکە بە ئاواتی ئەوەوەبوو دوو منداڵی تریشی ببێت، بەڵام کچ بن لەبەرئەوەی ئەوەی کچەکەم بۆم دەکات کوڕەکانم هەر ئاوڕیشم لێنادەنەوە، سەبارەت بەوەش کە پیاوەکەی حەزی لە منداڵی زۆرە و بەردەوام حەزی لە قەرەباڵغییە و پیاوەکەم ئەڵێ بەبێ بوونی منداڵی زۆر ناتوانم بژیم، هەروەها وتیشی پێم سەیرە دایکان خولیای ئەوە دەخوازن کە کوڕیان ببێت، چونکە لەم دایەنگەیەدا ئەوانەی کە زۆر گوێرایەڵن و بەقسەمان دەکەن زیاتر کچەکانن، تەنانەت پێش ئەوەی ژیانی هاوسەرایەتی پێکەوەبنێم هەر حەزم لە منداڵی کچ بووە.

دارا شێخ خالید کریم شوفێری پاسی کارێزە وشك کە خاوەنی دوو ژنەو تا ئێستاش هەر بە نیازی منداڵی دیکەیە، ئاواتی ئەوە بوو کە دوو منداڵی تریشی هەبێت و هەردووکیانیش هەر کوڕبن، باوەڕی وابوو کە کوڕ ئازار و ئەرکی ژیان لەسەر باوکی لادەبات بۆ نموونە لە مانگێکدا ١٠ رۆژ کوڕەکەم ئەم پاسە لێدەخورێت لە خەتەکەدا و ئەرکی سەرشانی منی سووککردووەو ئەم کارە بە کچەکەم ناکرێت و بۆ دوای مردنیش کوڕ جێگەی پیاو دەگرێتەوە، خۆ ئەگەر پیاویش تووشی نەخۆشییەکی درێژخایەن بوو حەزدەکات بچێتە ماڵی کوڕەکەی، نەك ماڵی کچەکەی، باوەڕیشی وابوو کە زاوا زۆر جێگەی متمانەنین بەتایبەتی بۆ ئەو خەزوورانەی کە خاوەنی سەروەتێکی وەها نین کە ماستاو بۆ خەزوورەکەیان بکەن.

پارێزەر ئاواز ئەمجەد محەمەد کە تازە چۆتە ژیانی هاوسەرگیرییەوە و هێشتا هەر لەسەردەمی دەستگیراندارییدایە، تەنیا قەناعەتی بە بوونی دوو منداڵ هەبوو و دەشیوت مرۆڤ بیر لە پەروەردەی تەندروست و ژیانێکی خۆشیش بکاتەوە بۆ دایك و باوکانیش، لەبەرئەوەی ئەگەر خاوەنی منداڵی زۆربوویت ئەوا نەدەتوانیت بە باشی خزمەتیان بکەیت نە وەکو ئەوەش کە دایك و باوکان دەیانەوێت لە ژیاندا مامەڵە بکەن و بە ئاواتەکانی خۆیان بگەن، تەنانەت لە دادگاش کاتێك کچ و کوڕ گرێبەندی هاوسەرایەتی پێکدێنن جەنابی دادوەریش پێیاندەڵێت بیر لەمنداڵی کەم و تەندروست بکەنەوە، باوەڕیشی وابوو کە بوونی منداڵی کوڕ یان کچ هیچ جیاوازیەکی نییە بەڵکو دەکەوێتە سەر ئەوەی کە ئەو کوڕ و کچە لە ئایندەدا چ جۆرە کەسێکیان لێدەردەچێت، کەسێکی خاوەن کەسێتی تایبەتی خۆی کە خەڵك و دایك و باوك و کۆمەڵگە شانازی پێوەدەکات یان بە پێچەوانەوە، باوەڕیشی وابوو کە دیاردەی حەزکردن لە کوڕ و حەزنەکردن لە کچ کەمتربۆتەوەو کوڕان و کچانیش ئێستا هۆشیارانەتر مامەڵە دەکەن.

ئارەزووی لە منداڵبوونی زۆر

گرنگ ئەوەیە دایك و باوك توانای ئەوەیان هەبێت چۆن منداڵەکانیان دەژێنن و چۆن پەروەردەیان دەکەن

یەکێك لەو هاوڵاتیانەی کە دەیویست مامەڵەی فەرمانگەی باجی خانووبەرە ئەنجامبدات کچێکی تەمەن ٩ساڵی لەگەڵدابوو، لەوەڵامی ئەو پرسیارەی کە باوکی چەندە ئەمی خۆشدەوێت وتی منی زۆر خۆشدەوێت و هەموو شتێکم بۆدەکڕێت و لە بازاڕیش جارجار تەلەفۆنم بۆدەکات، پاشان دایکی منداڵەکە بەناوی شەونم محێدین باسی لەوەکرد کە پیاوەکەم لە من زیاتر کچەکەمی خۆش دەوێت، هەرچەندە پێش ئەوەی ئەم منداڵەمان ببێت حەزی لە کوڕیش بوو، سەبارەت بە ژمارەی منداڵیش باوەری بە بوونی ٣ تا ٤ منداڵ هەبوو، جگە لەوەی کە بوونی منداڵێکیشی هەر بە باش دەزانی و باسی لەو گرفتە دەروونییانە دەکرد کە چەندان ژن بەهۆی نەبوونی منداڵەوە تووشیان هاتووە.

چنار ئیسماعیل سۆفی کە هێشتا قوتابی قۆناغی سێیەمی زانکۆیە و تائێستا دوو کوڕ هاتونەتە داوای و شووی نەکردووە وتی کە من ئێستا بیرم لە مەسەلەی منداڵبوون نەکردۆتەوە بەڵام بەشێوەیەکی گشتی ئەگەر دایك و باوکێك کچێك و کوڕێکیان هەبێت لەوانەیە بەس بێت، بەڵام کە بوون بە خاوەنی دوو کچ ئەوا ئەڵێن با کوڕێکیشمان هەبێت و ئەمەش دەبێتە هۆی ئەوەی کە دایك و باوك بیر لە منداڵی زیاتر بکەنەوە، سەبارەت بە رەگەزی منداڵیش حەزی لە بوونی کچ بوو، تەنیا لەبەرئەوەی کە کچ لەماڵدا ئارامترە و زووتر هۆگری دایکی دەبێت، باسی لەوەش کرد کە ئێمە لەماڵەکەی خۆماندا زیاتر کچەکان ناز و خۆشەویستیمان زیاترە لای دایکوباوکانمان، لەوانەیە ئەمەش وای لەمن کردبێت کە ئەم حەزەم بۆدروستبێت، دەڵێت ئەگەر کوڕێکی تر هاتە داوای و گەیشتنە ئەو ئەنجامەی کە ژیانی هاوسەرایەتی لەگەڵ ئەنجامبدات ئەوا سەرەتا باس لە مەسەلەی منداڵ و ژمارەکەیان دەکات و بزانێت، حەزو ئارەزووی ئەو چۆنەو بەپێکەنینیشەوە وتی مەسەلەی ئەم ریپۆرتاژەی ئێوە وایلێکردم کە بیر لەوە بکەمەوە.

لە پارکی ئازادی شاری سلێمانی خێزانێك بەیەکەوە خەریکی تاوتوێکردنی ئیشی خۆیانبوون دوو کچ لەو خێزانە کە ژیانی هاوسەرایەتیان پێکنەهێنابوو باوەڕیان بە بوونی دوو منداڵ هەبوو دایکیشیان لەولاوە هەڵیدایە و وتی جا دووان چییە!، فەرهاد ئازادی زاواشیان کە خاوەنی یەك منداڵبوو باوەڕی وابوو کە گرنگ ئەوەیە دایك و باوك توانای ئەوەیان هەبێت چۆن ئەم منالانە دەژێنن و چۆن پەروەردەیان دەکەن ئەگینا لەوانەیە خێزانێك حەز بەبوونی زیاتر لە سێ منداڵیش بکات ەڵام لەبەرئەوەی کە توانای داراییان کەمە ناچارە بیر لە یەك یان دوو منداڵ بکاتەوەو کە ژیانی مادەیان باشبوو ئەوانیش حەزیان بگۆڕێت،سەبارەت بە رەگەزی کژ یان کوڕیش وتی کە پێویستە دایکان و باوکان ئەم مەسەلەیە بە گرفت نەبینن و ئەوە خوا خۆی باشتر دەزانێت،لای من هیچ جیاوازی نییە باخێکم هەبێت هەناری تیا بەرهەمبێنم یان سێو،زۆر گلەیی و گازندەشم هەیە لەو پیاوانەی کە بەهۆی ئەوەی کوڕیان نابێت بیر لە ژنی دووەم دەکەنەوە یان بەهۆی نەبوونی منداڵەوە ژنەکەیان تەڵاق دەدەن.

سەرنج:

لەکۆتایی ئەم ریپۆرتاژەدا ئەوەی کە تێبینی دەکەین ئەوەیە کە حەز و ئارەزوی هەریەکە لە مرۆڤەکان جیاوازە بۆ مەسەلەی منداڵبوون و ژمارەیان لەنێوان ١ تا ٣ بەگونجاو دەزانن و زۆربەشیان جەخت لە چۆنیەتی پەروەردەکردنیان دەکەنەوەو ئەوە بە گرنگتر دەزانن،ئەو دیاردەیەی کە زیاتر دایك و باوکان حەزیان لە کوڕبێت کەمتربۆتەوە و بەچاوێکی یەکسان سەیری هەردوو رەگەزەکە دەکەن،کچان و کوڕانیش ئێستا هۆشیارانەتر مامەڵە لەگەڵ مەسەلەی منداڵبوون و ژمارەیان دەکەن و بوونی ژینگەیەکی ئارام بە گونجاو و پێویست دەزانن بۆ حەز و ئارەزووی منداڵ.